

mynyju rewarã kareta

waivi gwerã remikuwa

Nós, Wajãpi do Amapari, moramos no estado do Amapá, na Terra Indígena Wajãpi (TIW).

Antes da chegada da Funai, nós já conhecíamos não indígenas, como caçadores e garimpeiros, que circulavam pelo nosso território. As pessoas mais velhas de hoje ainda eram crianças quando os garimpeiros chegaram. Eles trabalhavam com ouro. Trouxeram ferramentas, sal, açúcar, roupas velhas e cachaça, que trocávamos pelas nossas coisas. Também trouxeram doenças. No contato com eles, muitas pessoas morreram de sarampo e gripe.

A Funai chegou em 1973, quando o governo estava construindo a rodovia Perimetral Norte em nosso território. Trouxe facão, pano, fósforo, espingarda, panela, rede e remédios, deixando os Wajãpi felizes. Então a Funai juntou todos os sobreviventes das epidemias, que moravam em regiões diferentes, no posto do Tataira. Tinham sobrado só 150 pessoas.

Com a Funai, foi iniciado o processo de identificação e delimitação da nossa Terra Indígena, que demorou muitos anos. Conseguimos expulsar os garimpeiros na década de 1980. A demarcação só foi concluída e homologada em 1996. Muitos Wajãpi trabalharam na abertura das picadas de demarcação e até hoje trabalhamos para manter essas picadas sempre limpas e evitar invasões.

Nossa população voltou a crescer e as famílias voltaram a fazer suas aldeias em regiões onde viviam antes. Nós Wajãpi temos vários subgrupos, que chamamos de wanã kõ. Cada subgrupo vem de uma região diferente e tem conhecimentos, sotaques, histórias e festas diferentes. Atualmente somos mais de 2 mil pessoas e temos mais de 140 aldeias na TIW. Nossas famílias costumam ter mais de uma aldeia e circular entre elas. A mobilidade territorial é muito importante no nosso modo de vida.

• • • • •

Este livro foi produzido em quatro oficinas realizadas entre 2024 e 2025, reunindo mulheres de diferentes gerações e diferentes grupos locais wajãpi, com o objetivo de sistematizar e divulgar saberes e práticas relacionados à sua tecelagem de algodão. O livro possui uma versão em língua wajãpi, para uso interno das comunidades, e outra em português, para divulgação externa.

A produção dos livros foi a última etapa de um conjunto de atividades voltadas ao fortalecimento da transmissão de conhecimentos tradicionais entre as gerações, que incluiu também oficinas práticas e rodas de conversa para a transmissão de técnicas produtivas e uma ampla gama de saberes associados. O processo envolveu ainda a realização de pesquisas e registros audiovisuais por jovens de diferentes regiões da TIW.

Todo esse trabalho fez parte do projeto “Nossas terras, nossas aldeias”, desenvolvido pelo Iepé nas Terras Indígenas do Amapá e norte do Pará entre 2022 e 2026, com apoio da União Europeia.

mynyju rewarã kareta

waivi gwerã remikuwa

Ajareaty Waiãpi
Amã’i Waiãpi
Ariwaka Waiãpi
Inarina Waiapi
Jakamĩ Waiãpi
Jakiani Waiãpi
Kasawa Waiãpi
Koni Waiãpi
Kuriãni Waiãpi
Loli Waiãpi
Macileni Waiãpi
Maitani Waiãpi
Majaira Waiãpi
Makyreisã Waiãpi
Manara Waiãpi
Marinau Waiãpi
Masoni Waiãpi
Matareni Waiãpi
Mawi Waiãpi
Nakirumy Waiãpi
Narini Waiãpi
Nasaina Waiãpi
Natu Waiãpi
Nawyka Waiapi
Nini Waiãpi
Nintania Waiãpi
Pakitu Waiãpi
Pamy Waiãpi
Pi’i Waiãpi
Pororipa Waiãpi
Ronai Waiãpi
Saira Waiãpi
Sanã Waiãpi
Sare Waiãpi
Seriani Waiãpi
Sĩgau Waiãpi
Susaira Waiãpi
Susana Waiãpi
Tainara Waiãpi
Tariani Waiãpi
Tarieni Waiãpi

Iepé 2026

O Iepé é uma organização sem fins lucrativos, fundada em 2002, com o objetivo de contribuir para o fortalecimento cultural e político e para o desenvolvimento sustentável dos povos indígenas que vivem no Amapá e norte do Pará. O Iepé proporciona assessoria especializada e capacitação técnica diversificada para que se organizem e atuem em defesa de seus direitos e interesses, enfrentando de forma articulada os desafios que se colocam hoje para suas comunidades e organizações.

Conselho Diretor: Marina Kahn (presidente), Lúcia Hussak Van Velthem (vice) e Ruben Caixeta de Queiroz

Conselho Editorial: Denise Fajardo, Dominique T. Gallois, Luis Donisete B. Grupioni, Lúcia H. Van Velthem e Lux B. Vidal

Coordenação Executiva: Luis Donisete B. Grupioni

Programa Wajãpi: Juliana Rosalen e Lúcia Szmrecsányi (coordenadoras), Daniel Maciel, Giovani Musial, Gutcha Ramil Magalhães, Lorena de Lima, Rodrigo Siqueira Ferreira, Valdemir Furtado e Yasmim Oliveira

Produção do livro
Coordenação das oficinas: Geórgia de Macedo Garcia e Gutcha Ramil Magalhães
Edição e revisão dos textos: Geórgia de Macedo Garcia, Gutcha Ramil Magalhães, Marinau Waiãpi, Narini Waiãpi, Roseno Waiãpi e Welliton Waiãpi
Capa e projeto gráfico: Luciano Pessoa
Fotos: Ana Mendes, Gutcha Ramil Magalhães, Isabel Ramil, Keulia Waiãpi, Loli Waiãpi, Natu Waiãpi, Susana Waiãpi

Realização

Apoio à produção e publicação do livro

União Europeia

Rainforest Foundation Norway

Imomewa

7 **Kareta jikusiwa werã mynyju rewarã**

8 **Tãiviguerã ayvukwerã karamoe reme warã**

26 **Ijarã**

32 **Mano põ mynyju jareko itã a'e rewarã amõ jamokatu tẽ temitaguerã ma'ẽ rewarã**

40 **Nijaposiko tẽ'i tẽi mynyju kõ rẽ mã'e rewarã**

43 **Mynyju tete kwerã rewarã**

47 **Mynyju ra'ãi mokatua rewarã**

49 **Keayta rewarã kõ**

59 **Nimo tete kwerã rewarã**

62 **Nijapõã tẽ'itẽi mynyju mã'ẽ rewarã**

65 **Moma'e jimojã nimo porã kõ**

71 **Kea nijama'e tẽ'itei ãmõ typoe mã'e rewarã**

75 **Kusiwarã rewarã**

82 **Nimo momya rewarã**

86 **Moraita re nimo jamogy mã'e rewarã**

93 **Amõ rupi mynyju jamogy ma'ẽ rewarã**

96 **Kea vapy rewarã kõ**

Kareta jikusiwa werã mynyju rewarã

Karamoe remê sa'i kõ ãme jane kea 'yy pupe tê oke iko kupa, opoãgatu jõme teve mynyju sa'i kõ'ãmo typoe sii jimojã gwerã pupe teve (omovy) oupi omemyry kõ kupa, ovo teve opõa mynyju imojã osae romõ, ãmo omenã kõ kamisa romõ ovo tê ve opõa mynyju imojã, wemipoã gwerã nimo teve oinõ omenã kõ po'yry mõ kupa, omenã kõ kõ'ã romõ.

Age'e remê ky'y kojãmuku kyrerã kõ nopoãi mynyju kõ, ãmo kea kõ mo'ãa nokuwai teve kupa ãmo mynyju poãa nokuwai teve, ãmo typoe mojã aa kõ rê ne'i katui kojãmuku kyrerã kõ, nokuwai teve inii mojã aa age'e remê kupa ãmo karai kea'yy rê jê pyry age'e remê warã kõ ojipokuwa, karai nimo'y tê ve omojã omemyry kõ typoe romõ kupa ãmo opypy teve karai nimo'y tê, notãi rupi mynyju rã'i kõ ee warã mõ kupa, age'e reme warã kõ.

Amõ jovijã gwerã ayvu rupi tê uve oreupe oficina mynyju rewarã. Kojãmuku kyrerã kõ akã movy aa romõ, imokasia rã kõ teve imotekokuwa kõ romõ. Amõ ore orojatyka ãmo tena tena wanã kõ romõ aã kareta jikusiwa rerã mynyju rewarã reinõ. Ore oroinõ kujãmuku kyrerã kõ rõmõ, kareta jikusiwa rerã pupe mynyju rewarã sa'i kõ remikuwa.

Sa'i Pororipa remikuwa.

Tãiviguerã ayvukwerã karamoe reme warã

Janejarã õme'ẽ mynyju karamoe ma'ẽ rewarã

Karamoe remẽ jẽ janejarä keẽĩ je janetaĩvigwerä pẽ peraijapy awĩ saĩ iperepa maẽ eĩ iperepa jẽ saĩ aẽarämö. Janejarä ayvu rupi tejẽ saĩ wera ijapy kupa koo myterypetejẽ saĩ wapy kupa , arara vejẽ wera saĩ pyri ity kupa. Peo esane eĩ jẽ janetaĩgwerä ko pẽ janejarä peoesa remẽ nöeäi momaẽkwerä kö e ĩ, awĩtawĩ mynyju, mani'y, kara, karau, avasi, jity könama, pako, avasi, asikaru. Awiäwi kö jẽ öe koo pupe. Amö keẽĩ teve jẽ janero vijä janerovĩja guerä pẽ, amẽ peo essa remẽ jai körijö ö etä koo pupe eĩ jẽ,ajawyi jẽ noi essa taivĩguerä kö. Oema momaẽkwerä kö remẽ tejẽ oo koo resa kupa.

Ajawyi tejẽ ageẽ remẽ mynyju jareko,ovotejẽ mynyju kö ojiporo karamoeremẽ mijä ovoteve jẽ ojĩpoä taivĩguerä kea romö.Ajawyi jẽ taivĩguerä nojĩmoaivai mynyju pöa karamoe remẽ mijä,janerövijä tejẽ ajaire omo tee pakô ky´y.

Janejarã karamoe remẽ oinõ mynyju ma'ẽ rewarã

Karamoe remẽ jẽ janejarã oinõ mynyju, janejarã karamoe rẽmẽ opete kõrijõtẽ era imovy yvyra apyte aryvo tojinõ kea rõmõ, ajapaire e'ijĩ jane tãĩvi gwerã pẽ janerã, i'ete põ ãwĩ e'i, ãmẽ e'i tãivi gwerã ni'ei ãwĩvo remẽ e'i, toropõã jesi imõjã e'i kupa,ni'ei ãwivo rẽmẽ e'i tãivi gwerã. Ajarewarãmõji, hõ e'i janejarã tãivi gwerã pẽ. Wãi age'e remẽ sipõã tẽ mynyju ky'y.

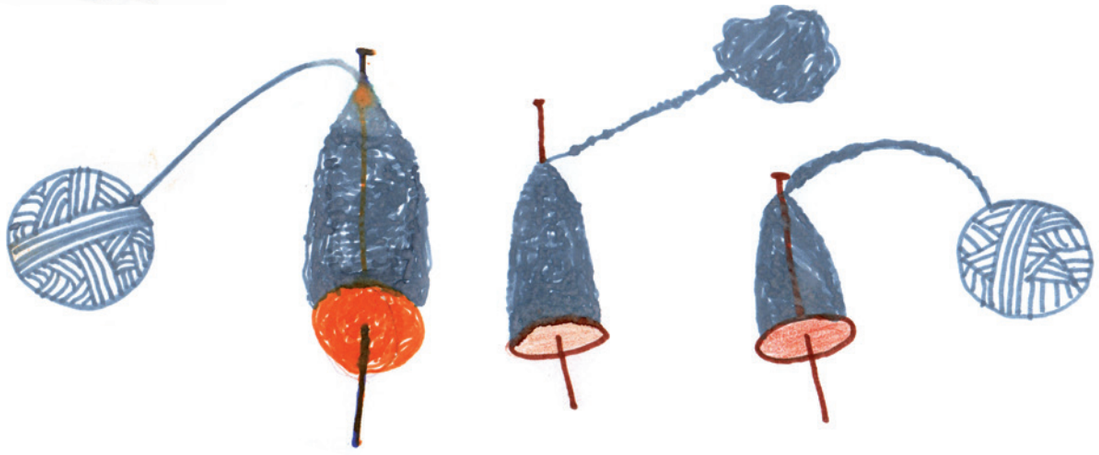

Mynyju ovote ojipõa mã'e rewarã

Karamoe remê jẽ janejarã wayvu rupi tẽ mynyju kõ oma'e oka tojipoã amõ omomo regeta teve ipõ. Amẽ jẽ ajaire werã ipõ mynyju kõ omome'u ojiupe. Age'e ije ajipoã tã re'ã pupe inii kea rã e'i jẽ, ipou katu ajipoã tã e'i, ije ãme typoerã ajipoã tã ipo'i katu erã e'i jẽ, ije ajipõa tã nimõ kamisarã e'i ipõ, ije ajipoã tã nimo sae romõ e'i, ije nomo'i akãnytarã kwa e'i, ije ãme pinãsã kwa mõ ajipoã tã.

Sa'i Pororipa remikuwa.

Jawarã rova

Ooji karamoe reme taivigwera wairo'yry reve kupa, kee e'iji ojiupe kupa (tairo ja'e peke'a rã'ãi mõ simi iwa e'i) ajaire ameji e'i ã pupe erãjãrãjã eji je wairo'yry pe ameji tai ro'yry werovija ji, ameji owa kusiwa wairo'yry peke'a kaiwerã pupe ãmõ ikareme kõ omovarara teveji wairo'yry, ojimorara teipeji mijã ojivyjivy, kee e'isõ jawarã tairo e'iji, ameveji jawara romõ tepe'yteji oo ky'y, omojiupi paa ji wairo'yry kõ, oo tairo jawara romo e'iji ovae kupa, ajaire ooji tairo'yrewera kee areko tairo owa mosipy peke'a rã'ãi kaewera pe e'i, a'eji omo'e okojã kõ.

Typoe kusiwarã romõ jainõ ve jawarã rova kwerã, ja'y sakyrerã typoe romõ ãme tê otekokuwavy, ipikãrãma, imirai ojimovija naova roryi teve ova pojy. amõ ja'y kwaima'e typoe rê romõ'i rowa jaino jawarã rova kwerã, jainõ ve ja'y waivî typoe rê. Imirai mõ imemyry eu remê.

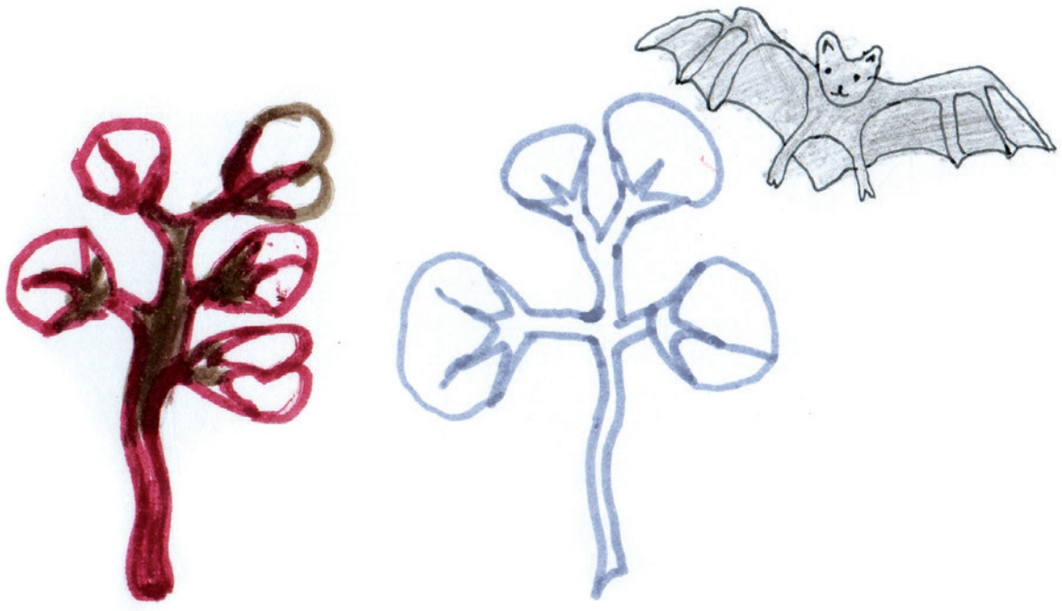

Mynyju ypy rewarã, anyrau wyi weru taivigwerã mynyju ma'ẽ rewarã (Aruwa´ity wanã kõ remikuwa)

Karamoe remẽ je taivigwerã anyra rovijã osiso ijuka, ajaire je ãve ete je taivigwerã reãwerã upa, ipyu katu je taivigwerã reãwerã,ajaire je okõmi je taivigwerã reawerã anyra kõ omõsai je ikõmi, ovajarerã je waite okõmi kupa, waivi romõ je ovajarerã oinõ kupa, ovajarerã je aykweryvo apya romõ oinõ kupa. Ajaire je aykwery peve je atã upa, ajaire je atã ma reme je omo'au kea pe kupa waite je apya omo'au, waite ve je waivi omõ'au amõ kea pe kupa, pyraty miga'u je omojy tite kupa omotã tite je ijuru re kupa no'ui je noma'e je naoryi ee e'i je anyra kõ, waivi je ajaire omo'au ipoi kupa okaperupiu je omo'au kupa, oo tãro ma je ky'y ajaire, oma'e je apya mawe je otyry tyry omajã, mawe je ikõrãsa kõ ojivy pa wai omajã ky'y oporegeta je ky'y aykweryvo je ojimojane pa, ame je oma'e anyra kõ re jane vote je anyra kõ re oma'e,ame je emitã gwerã kõ re omã'e, mani'y je uve emitã gwerã kõ,mynyju je uve,ajaire je taivi gwerã ajivy tã e'i je, mynyju mõ aratã

e'i je taivi gwerã, ojã je anyra kõ ime'e ijupe mynyju,mani'y je ome'e ve taivi gwerã pe kupa, meju je ome'e ve taivi gwerã pe kupa,waivi je ame omomyta anyra kõ, ajaire je apya kwerã te je ojivy oo, ovae je ajaire taivi gwerã wenaa pe aã mani'y mamã eotã e'i je, aã mynyju eotã mamã e'i je ea'ã imiro itã e'i je oo mamã pe,otã je ajaire mynyju ijy, ajaire je owe je ajaire mynyju, kwaray pe je i'a je menyju oja je mynyju ajaire. Oporo je ajaire sa'i mynyju, ea'ãi jo age'e mynyju mamã e'i je taivi gwerã oy pe, wa'aimiro je ajaire ijy, je'ive ikõ kovi epete ne e'i je oy pe, keve reme nepete reme morã wanã jarã e'i je omamã pe, pya ve je ajaire sa'i opete, inoino, ajaire je imemyry okwa amõ rekyi, omojape'a je ekyi mynyju jipete kwerã, ajaire je opyo je mynyju jipete kwerã kea romo ino kee ereko inõ kea romõ mamã e'i je oy pe, ajaire je o'au je ipupe imemyry, e'au ipupe mamã e'i tite je omamã pe okei tã ereity e'i korijo je ijy ijupe, nokei ãi mamã e'i tite je imery ijupe. Ajaire je sa'i e'i tapõwã si mynyju e'i je, epõwã karuaru ajawi mynyju ereko e'i je oy pe taivigwerã ajawyi te age'e reme japõwa mynyju ereko.

Ovote kea kõ ojinõ jijã ma'e rewarã

Janerovijã omowe oka mynyju. A'e ovote kea romõ ojinõ tã mijã. Uvete ipõ karamoe reme mynyju pijonã mijã. Kwaray pe oja. Kwaray pete jaõtã mynyju.

Mynyju kõ weru taivigwerã ma’e rewarã.

Anyra rovijã wyi wekyi tapupurã amynyju, mynyju tã’ãi sorovãvã taivigwerã kõ. Kea sawyra okuwa anyrau wyi taivigwerã. Ini amẽ janerovijã wyi okuwa kupa. Oo taivigwerã anyrau rena pẽ, anyra gã jẽ o’u jane taivigwerã karamoe, amẽ jane taivigwerã ojijuka oka anyrau pẽ, weakwaso ijuka. Waivi te ajama’e a’e taivigwerã. Ojuka korijõ te ity taivigwerã kupa.

Mynyju reko e’ã mẽ mano’i põ taivigwerã iko ma’ẽ rewarã

Mynyju naikoi remẽ taivigwerã oinõ okea romõ, Taraku’ajyry je oinõ oke ipupe kupa, yvirã, amõ yvyra tuwa pupe taivigwerã oke mynyju rekoe’ã mẽ karamoe remẽ.

Matywyi põ mynyju tee tee kwerã jakuwa ma’e rewarã

Kure amynyju - kure taivigwerã omoava ma’e wyi omojeapy taivigwerã kõ a’e pe kure amynyju eu. Mynyju ta’ãi sõvã jẽ amẽ yva kyty wyi te o’a uu, a’e jẽ taivigwerã omojeapy apy jẽ ereko. Mynyju ky’a je weru taivigwerã tapupurã kõ wyi, ajape tapupurã amynyju eu ijupe.

Matywyi põ taivigwerã okuwa moma’e jimojã ma’ẽ rewarã

Nokuwai jẽ karamoe taivigwerã mijã moma’e kusiwarã kõ, moi kupea jẽ ojuka kupa, ikusiwa katu jẽ, itete jẽ ikusiwarã, a’e jẽ wa’ã ini kea kusiwarã mõ kupa, amõ typoe rẽ wa’ã kupa. A’e wyi jẽ taivigwerã okuwa moma’e kusiwarã kõ.

Karamoe remẽ nuvei mynyju mijã

Sa'i Waivisi remikuwa:

Karamoe reme nuvei mynyju mijã. Okea rã korijõ ipõ oinõ janejarã. Naikoi jimo'yjẽ mynyju. Amẽ ajaire oinõ imoaty inii pyau kwerã Janejarã, ãwi pekea romõ, e'i tite jẽ. Amẽ e'i taivĩi gwerã: "Nivoi ene neinõ remẽ, ore tejimo'y jẽ toroinõ ore kea imoaty", e'i ipõ kupa. Amẽ jẽ e'i janejarã, hoo ovote tojinõ ajawyi. Mano põ ajamã'e nereko ijypy, emoi katu toromã'ẽ ee, amẽ jẽ kõ'ẽ mẽ omoi katu tõmã'ẽ ee kõ.

Amẽ jẽ e'i janejarã, ãa ore orotã, ãwi ije ainõ ekea romõ e'i janejarã. Ajaire janejarã tẽ jẽ ota ajamã'ẽ, oja jẽ ajaire mynyju, ãa ojinõ tã pekea romõ e'i tite jẽ ijupe kõ. Mano ne'i ãi ojinõ e'i jẽ janejarã ijupe kõ, manosi põ ene nereko inõ e'i ipõ ijupe amẽ. Amẽ jẽ ajaire janejarã oma'e oka wayvu rupi tojiporo mynyju oja mã'e, ãmo tojiã'ãi joo mynyju, ajapaire ovote ipõ mynyju ojimovevu ojipete. Myrysi pupe mitu aryvo ajapaire ojipoã re'ã pupe ajaire ojimoapu'a ojipomomy re'ã muu pupe, ovotẽ jẽ kea inii yta kõ ojimopai uu uu ojiokwa. Ajapire nimo apu'a ojiapikwa ee ojiarawainõ ojimojã soarapa pupe, ajapaire ovote ojimotarai ojiapy õpẽ, amõ kurawa ojipoã ijapy romõ. Amẽ ary peve ipõ ojinõ kea tete kwerã kõ amõ typoe kõ, nimo kamisa kõ. Ajawyi tẽ age'e remẽ jakuwa kea mojãa kõ.

Kejõ oinõ janejarã mynyju kõ: kure amynyju, mynyju puku, mynyju tã'ãi omy (mynyju tã'ai pijõna).

Sa'i Waivîgatu remikuwa:

Karamoe remẽ nuvei mynyju. Ajawyi põ taivigwerã kõ taraku'a jyry kea pupe gã oke iko kupa, ajamã'ẽ natãi etẽ jẽ taraku'a jyry kea. Tata omoãpai owyry pẽ taivigwerã remẽ ve jẽ osinima, amẽ amõ temi jẽ oinõ kupa. Amõ nikatui etẽ jẽ taivigwerã ape emijarã mõ.

Nuvei mynyju mã'e rewarã

Sa'i Pororipa remikuwa:

Karamoe remẽ janejarã tẽ mynyju omõe wayvu kasia (okasia) rupi. Mynyju tete kwerã omoe oka, aekwerã age'e jamojiapyapy ereko. Amõ ijayvu rupi teve mynyju ovotẽ ojipõa, ovote ve ojimojã inii kea romõ amõ typoe jimõjã kõ romõ.

Mynyju rimau rewarã

Karamoe remẽ jẽ taivi gwerã kõ ojiesa aremão (alemanha) ypy reve, a'e kõ wyi ipõ mynyju wekyi kupa, a'e pẽ aremau e'i ipõ sa'i kõ karamoe, nimopo'i romõ japoã remẽ ikatuway ojipoã, nononoi etẽ japoã remẽ, awi romõ'i tẽ ikatu ojipoã.

Karamoe remẽ ipõ panary ypy kõ itete jẽ mynyju kõ wereko, mynyju sõvã, mynyju pirã amõ mynyju syry, ajamã'ẽ okãte'ã jẽ ee kupa.

Mynyju sõva rewarã

Karamoe Oporanõ tite jẽ taivi gwerã kõ mynyju pirã rẽ ijupe kõ, nome'ẽi ipõ kupa, aremau reve omojituruka tarepe jẽ kupa, mynyju sovã reve nome'ei ipõ ijarã kõ. Ajawyi nisirekoi awi mynyju age'e remẽ.

Mynyju pirã rewarã

Mynyju pirã panary ypy kõ teve jẽ wereko, ajamã'ẽ ãpei ipõ ome'e ijãrã ijupe kõ, oporanõ tite ipõ ee mijã taivigwerã kõ ee.

Mynyju syry rewarã

Mynyju syry amẽ, mynyju ta'ãi omy (mynyju tã'ãi pijõna) ma'ẽ reve omojituruka ipõ kupa, ajawyi tê jareko mynyju syry age'e remẽ.

Mynyju tapupurã rewarã

Karamoe remẽ jẽ panary ypy kõ okãte'ã tapupiurã mynyju rẽ, taivigwerã kõ oporanu tite jẽ ijupe kõ, nome'ẽi ipõ kupa. Mynyju tapupurã reve omojituruka tarepe ipõ mynyju pirã kupa, okãte'ã ipõ ee kupa. Ajaire yvy pẽ o'a mã'ẽ regãipõ imona merejõ taivigwerã, a'e ipõ wera wena kyty. A'e jẽ ajaire jane taivigwerã merejõ ypy kõ koo pewyi waka'a eru, moapy jẽ oja upa, Ajawyi tẽ age'e remẽ jareko awi mynyju tapupurã. Merejõ ypy kõ wyi tẽ weru taivigwerã kõ tapupura mynyju.

Mynyju puku ame ã'ãi puko ovyrygã tẽ.

Sa'i Waivĩgatu remikuwa:

Urukure'a wyi tẽ mynyju tapupurã wekyi kupa, amõ otã remẽ omogeta tẽ itã kupa, "tapupurã teateau", e'i põ itã ururkure'a kõ.

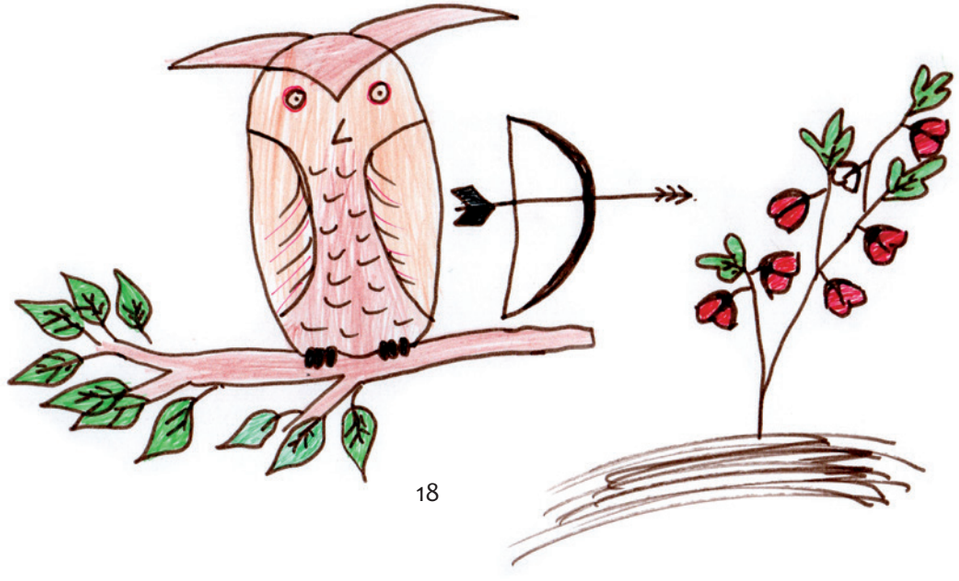

Arã Puku rewarã (yvypopy)

Arã Puku kyty wyi te jẽ weru mynyju kupa, yvy popy kyty wyi. Moma'e yva reka jẽ oo taivigwerã kõ a'e kyty. Arã Puku kyty tẽ jẽ uve mynyju tete kwerã kõ, mamigyty jẽ mynyju is risis oo, janejarã ayvu rupi tẽ jẽ õwe ory mynyju kõ, nopai jẽ a'e kyty mynyju. Amõ a'e kyty tẽ jẽ panary ypy kõ tui. A'e kyty wyi weru momã'e yva ypy kõ taivigwerã kõ, ajawyi a'e kyty wyi jaeru awikõ.

Muruwa amynyju rewarã

Uve amãna amynyju e'i sa'i kõ, a'e pẽ muruwa amynyju e'i karamoe sa'i kõ.

Sirarã aynyju rewarã

Uve mynyju sirarã kwaa mẽ oja mã'ẽ, a'e pẽ sirarã amynyju eu.

Kwaray pê warã mynyju rewarã

Uve kwaray pẽ oja mynyju mã'ẽ, a'e pẽ kwaray amynyju eu.

Soarapa jainõ moma'e yvyra põ mã'e rewarã

Nijainõ te' tẽi yvyra soarapa kõ, soarapa romõ jainõ paira amõ pasi'y, awikõ tẽ ywyra ikatuway isãrã gatu.

Yajure eu kea kusiwarã mõ pê.

Yo kusiwarã pete yajure eu, ajamã'e nijakusiwai kea rê amõ typoe rê, já'y sakyrerã typoe rê nijakusiwai nijamowyi rupi ipupe apijarã já'yry amano amê. Ajawyi omovy korijõ tê as'i kõ wayvu rupi. Amõ apya werã kõ ame oinõ orõpe rê yo kusiwarã.

Urukure'a rewarã

Karamoe jẽ urukure'a omojikwa mynyju okoo pẽ, oo jẽ taivigwerã kõ iko resa, is ris si ipõ mynyju. Amõ kuipe katu jẽ pya ojimitã iko tapupuprã kõ, mynyju otã kupa. Kee e'i itã kupa: Tapupurã Teateau, e'i jẽ imogeta itã kupa. Aryvo ipõ amẽ oke pa ipi kupa, pya tẽ ipõ ojisa omã'ẽ kupa. Amẽ jẽ ajaire oke kupa remẽ tẽ wekyi mynyju kupa, imona tẽ jẽ aryvo ee kupa.

Sa'i Waivîgatu remikuwa.

Inii kusiwarã rewarã

Nokuwai inii kusiwarã sa'i kõ karamoe, ajawyi nokusiwai kupa. Sa'i Apu'a amyry tẽ jẽ okuwa inii kusiwa kea karamoe, yyka wanã tẽ jẽ a'e sa'i.

Sa'i Waivîgatu remikuwa.

Kea kõ amõ typoe kõ ovote ojimojã mã'e rewarã

Karamoe remẽ jẽ inii kea oporegeta. Ovote jẽ kea yta kõ uu uu ojiokwa ajaire ovote jẽ nimo ojiapikwa ojiarawainõ soarapa pupe ojimojã, ajaire ovote jê ojimotarai ojiapy ekyekyi. Amê jê ajaire ojimome'u ije eupe înii ijmõja eu, pe'auta romõ ije ajimojã e'i ipõ.

Karamoe remẽ jẽ typoe oporegta. Ije eupe typoe eu e'i jê, ovote ve ipõ ojimojã upa. Ja'ysaky rerã movya mõ ije amẽ e'i ipõ ojimomewa.

Karamoe remẽ jẽ nimo kamisa oporegeta. Ije eupe nimo kamisa eu 'e'i jẽ,

ovote ve ipõ ojimojã upa, kwaima'e kwerã kamisa rõmõ ije ajimojã e'i ipõ.

Karamoe remẽ jẽ nimo sae oporegeta. Ije eupe nimo sae jimõjã eu e'i jẽ, ovote ve jẽ ojimõjã upa,waivigwerã kõ sae romõ ije ajimojã e'i ipõ.

Sa'i Pororipa remikuwa.

Karamoe reme taivigwerã noerekoi je mynyju mijã.

Ma'e wyi tejẽ taivigwerã mynyju wekyi, urukure'a wyi. Oo jẽ taivigwerã kõ iko ameipõ kui pesõ jẽ urukure'a kõ õpoepõe upa, a'ejẽ wenu oo taiviwerã kõ, sõjẽ urukure'a kõ tui upa,isirĩsisi jẽ oja mynyju upa. Ajama'ẽ aryvo teji taivigwerã mynyju oporo urukure'a wyi. Aryvo ame nojisai õma'ẽ urukure'a kõ, pya kõrijo tẽje ojisakatu õma'ẽ kupa. Awyi jẽ taivigwerã pya noporoi ijamynyju.

Amevejẽ taiviwerã kõ e'i ja'e urukure'a mynyju mõ siporo e'i jẽ oo kupa.

Werujẽ ajaire taiviwerã kõ mynyju wena pẽ, a'e jẽ ajaire wa'ãi moro ipete ipõwa.

Kea ini romõ amõ kamisa romõ , a'ãi gwerã ãmeve jẽ õmosai ojeupe kupa. A'e jẽ ajaire õtã kwaray pẽ. Wisõ omojikwa urukure'a mynyju taivigwerã kõ, a'evote age'e remẽ jamojeapy jẽ ereko.

Oo mijẽ jẽ ajaire iporo kupa, ajama'ẽ urukure'a kõ kerã pyri tejẽ oporo mynyju taivigwerã kõ. Noma'eĩ jẽ urukure'a taivigwerã kõre, amẽ õma'e ekõ remẽjẽ wapisi kõ tajẽ raparã pupe, iraparapa tejẽ urukure'a kõ.

Anyrau rewarã

Anyrau ka'a rewyi tẽi põ wekyi mynyju, eru'ity a'ejẽ tãiviwerã omovyvy era a itã, õta tejẽ esakupa mijã, mynyju romõ tejẽ oẽ oja. amejẽ e'i ojiupe taiviwerã mynyju tesipõ e'i jẽ kupa. Ejo siporo ipoã esa e'i jẽ taiviwerã; a'e jẽ ajaire wa'ãi moro jẽ kupa õpoã jẽ esa taivigwerã kõ, ojipõa gatujẽ ijupekõ. Wisõ ajaire õmosãi ojiupe kupa; ajaire opõa jẽ kea romõ kupa ky'y. Amõ nimo kamisa romõ jẽ õpoã teve inõ kupa okamisa romõ; wĩso age'e remẽ jamo jeapyapy jẽ mynyju ereko ky'y.

Kure amynuju rewarã ayvu kwerã

Tajau aenu e'i jẽ taivigwerã wetãrã kõ pẽ, a'e rẽ kovi jatã e'i jẽ. Ajawyi kõ'emẽ tẽ kasiri si'u tã e'i jẽ kup. Ajapaire wapisi jẽ tajau kupa ka'a pẽ, amẽ jẽ mara aryvo wavo imovyvy kupa. Patõma je ky'y, ajaire oje'ẽ jẽ konawaru i'a ryvo kõ upa, "we! We! We!" e'i jẽ upa. Amẽ jẽ taivigwerã e'i konawaru pẽ. "Neje'ẽ korijõ sõ nejupa ewyjy jesi ejo tajau teremokã'e" e'i jẽ taivigwerã konawaru pẽ. Aepo e'i taivigwerã remẽ ve jẽ konawaru opi, owyjy jẽ uu tata ypy pẽ, kujãmuku romõ jẽ wapy upa, owyjy jẽ taivigwerã esa. Ejo ja'au e'i jẽ ijupe, ani e'i jẽ konawaru, na'au ãi nepori e'i jẽ, tajimony'a rã'i e'i jẽ konawaru taivigwerã pẽ.

Ajaire jẽ noenui jẽ taiviwerã konawaru ayvu, opopy jẽ ero'au, amẽ e'i jẽ konawaru taivigwerã pẽ, ava pẽsi pokõ na'au ãi nepori a'e, e'i jẽ taivigwerã pẽ. Kõnawaru ejo ja'e e'i jẽ ji taivigwerã ijupe, aepo eremẽ ve jẽ konawaru wemo mopyso taivigwerã eropo era yvyra kwarã pupe. Yvagã rẽ jẽ wera omotararai era, a'e pewyi jẽ oity kõnawaru imu taivigwerã remokwerã i'a ryvo. Ko'ẽ ma jẽ ajaire, amẽ jẽ etãra kõ ewyjy e'i jẽ kõnawaru wemoekyi maekwerã pẽ, ewyjy emomiri tajau ka'ẽ tereõjã e'i jẽ. Amẽ jẽ e'i, nawyjy ãi, ekaray wetẽ ajaire tẽ ije ajivytã penakypy rupi, e'i jẽ. Kea pupe jẽ ojãpevã pevã upa, ajawyi jẽ nokuwai etãrãgwerã kõ. Orojivy ore orojo e'i jẽ teke'yry kõ ijupe, hõo mawetẽ atã penakypy rupi aiko, e'i jẽ. Amẽ jẽ ajaire teke'yry kõ ojivy vija esa, mano repõ nojivyi janerupi, e'i jẽ kupa. Sõ jẽ wemo kwerã wapõpõ'o kwarã pe keveyvate weru upa, peyry jẽ omojã wemo kwerã rena mõ. Amẽ jẽ teke'yry ojivy ojãnã oo oka kyty imomewa. Kõnawaru emomiri wemo ekyi, e'i ovãe weke'yry kõ pẽ, amejẽ oka'upa kõ'ẽ ovãe teke'yry kõ.

Amẽ ve jẽ pya owẽ oka pẽ,amẽ jẽ oka'upa oke sa'i kõ, amẽ omomojai imu wemo kwerã konawaru wemo ekyi mã'e sa'i kõ rẽ, oiko jẽ sa'i kõ rẽ. Nokuwai jẽ sa'i kõ, ava põ jane mowai e'i tite jẽ kupa. Ajaire jẽ ky'y wãrõ sa'i kõ okypy'yry reve, saa jẽ owyry pẽ weru kupa upa. Ajaire jẽ omomojai wemokwerã jura kyty sa'i kõ gyty, amẽ jẽ omã'ẽ ee sa'i kõ, ãwi tẽsi põ ojimorara ipi janere e'i kupa. Amẽ jẽ saa pupe weta emo kupa, oike jẽ sa'i pupe oo ijaykwerã, ajaire jẽ sa'i kypy'ry kyty omomojai teve amẽ weta mijẽ toike oo opupe.

Ko'ema jẽ ajaire, ja'e jajau e'i jẽ sa'i okypy'yry pẽ. Oo jẽ yy kyty kupa, a'e pejẽ yreme pẽ ẽe ewyi tajau rã'i e'i jẽ sa'i kõ taivigwerã remo aykwerã pẽ, amẽ jẽ aepo eremẽ ve jẽ parapy e'i o'a sa'i wyi, ojapakwa jẽ sa'i kõ sae aryvo pẽ okwa. Amẽ jẽ sa'i kõ ojimogeta okypy'yry reve, ejo yy rẽ jajimarai iwyi, amepõ nopoi ãi jane wyi e'i sa'i kõ, oyta oo mya kyty iwyi kupa, amẽ sa'i kõ owẽ oo iwyi. Ajawyi manyvo ne'i ãi taivigwerã remokwerã, ajawyi jẽ ajaire muu romõ korijõ ojinõ.

Ajaire owẽ jẽ sa'i kõ yy wyi, amẽve jẽ owẽ aekwerã konawaru wemoekyi maekwerã oka pẽ, sa'i kõ pyri oka'u jẽ, sa'i reve weroporai jẽ kupa, ory jẽ sa'i kõ aekwerã rẽ. Waiv gwerã pawerã tẽ jẽ weroporai, weke'yry rerekwarerã kõ.

Ajaire jẽ tatuwasu yvypopy kyty wyi tẽ jẽ uu owẽ ipyri kõ, yvykwarã rupi ame akatu ve jẽ sa'i kõ menã oke pa, ajawyi noma'ẽi werekwarã kõ oporai remẽ, amõ omomiri weroporai werekwarã kõ remẽ nomã'ẽi kupa.

A'e jẽ ajaire, ja'e japypa rupi e'i jẽ sa'i kõ pẽ, konawaru wemoekyi ma'ẽ amẽ ovapyjavo japypa sa'i kõ pẽ, ja'e tuve e'i ijupe kõ hõo e'i okwa okwa jẽ oike japypa pupe sa'i kõ. Yvy were petẽ jẽ jajpypa oinõ taivigwerã, ajawyi ajaire weroike pa tatu wasu waivigwerã remẽ, ovapy ipõ ity oo. Ajaire werekwarã kõ rakypyre kyty tejẽ oma'ẽ taivigwerã kõ. Maty põ e'i tite jẽ werekwarã kõ pẽ kupa, weka tite jẽ kupa.

Kure rejẽ ẽima tamõkõ, a'e pẽ ipõ maty põ nejarã kõ e'i tite ipõ kupa, "PARAKU", e'i korijõ ipõ kure tamõ kõ rovaja. Ajaire jẽ kõ'ẽ mẽ pykau oje'ẽ upa, a'e pẽ ererekwarã ipõ e'i tite jẽ kupa, ojiupi upi tite jẽ esa kupa, pykau korijõ jẽ oveve oo aekwerã pewyi.

Ajaire tamõ kõ rakypyre kyty ve jẽ kure ojityru'o, otyru jẽ wekyi owyi. Kõjamuku romõ jẽ ojityru'o remẽ. Oo jẽ koo kyty ajaire mani'o pẽ kure, a'e jẽ weru ikyry, meju romõ jẽ omi imoaty rykyry javijõ jẽ, ipojawa jẽ oposiko ojarã kõ novãi remẽ ve. Oo jẽ ajaire ojau, aekweryvo jẽ otyru opypy mijẽ, kure romõ ojinõ. Ajaire ovãe jẽ tamõ kõ oo werekwarã reka paire, meju rẽ jẽ oma'ẽ ovãe kupa. Uve jẽ sipõ jane rerekwarã kõ e'i tite jẽ kupa, e'i mijẽ jẽ kure pẽ. "Ovãe põ nejarã kõ? "Paraku", e'i korijõ kure ijayvu vaja kõ. Oo mijẽ jẽ ajaire tamõ kõ werekwerã kõ reka. Ojivy vija jẽ omajã kupa. Oma'ẽ jẽ kure omani'o kyry upa remẽ kupa, oo vija jẽ ijape kyty kupa. Ene tesipõ mani'o nekyry nejupa e'i põ kupa, ojã epe ipõ kure otyru pijarã mõ, wekyi jẽ iwyi imomo imono kupa. Kure romõ teipõ ityru kwerã oveve oo (soro, soro, soro!!!), e'i oo.

Wereko jẽ ajaire taivigwerã kure, a'e jẽ imemy ajaire waivigwerã pawerã tejẽ, a'e jẽ imemyry kõ wereko taivigwerã kõ, a'ekweryvo jẽ ojikwa kupa. Amẽ jẽ Janerovijã omẽ'ẽ taivigwerã pẽ mynyju, a'e jẽ kure omojikwa koo pẽ, a'e wyi jẽ jane taivigwerã rã wekyi itã amõ. Ajawyi kure amynyju eu a'e mynyju pẽ.

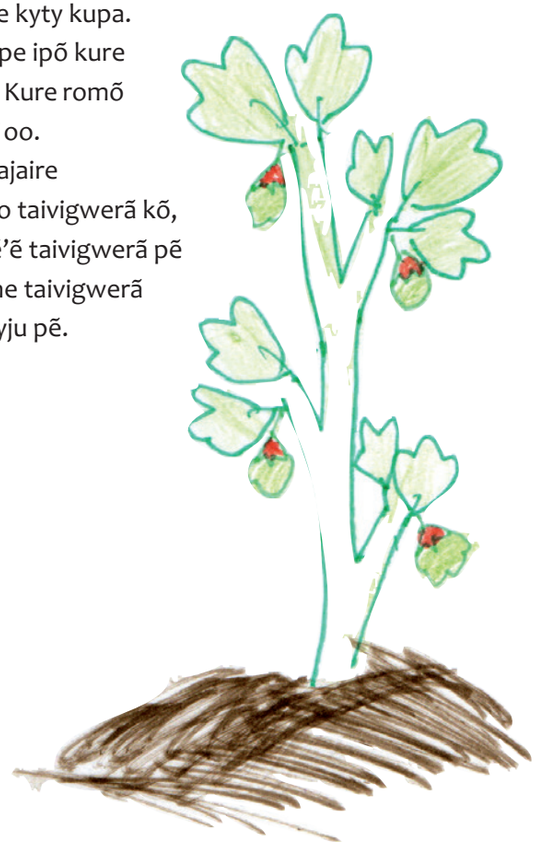

Ijarã

Uve mynyju jarã, yo vote mynyju jarã, ijaky tẽ ajama'ẽ. Paje kõ korijõ tẽ oma'e ee ipi, jane votẽ paje kõ pẽ.

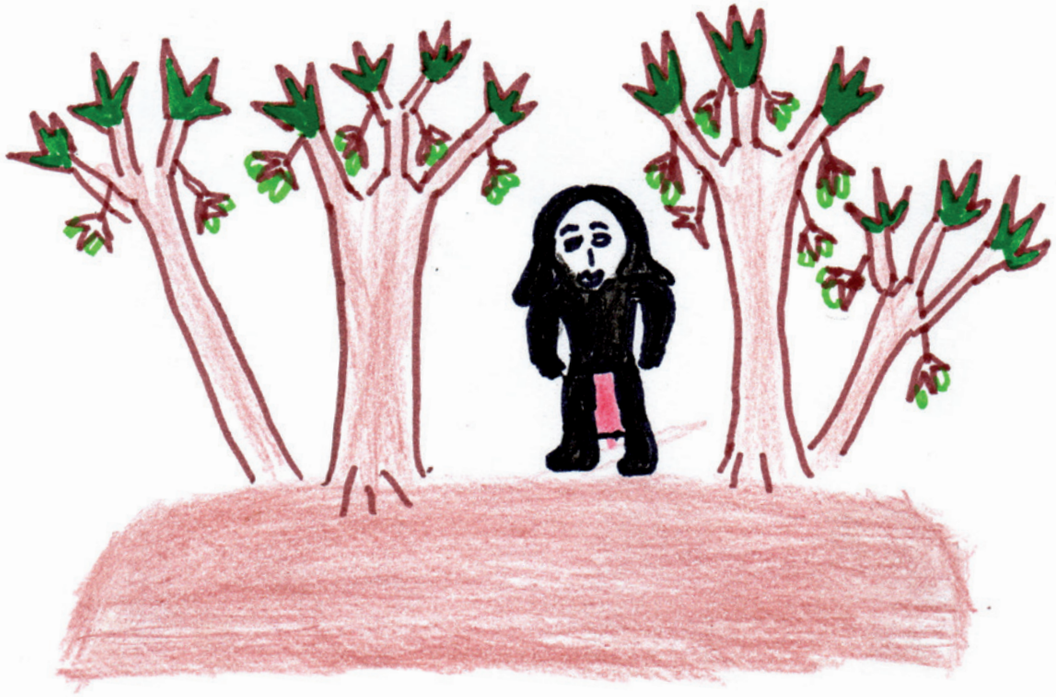

Mynyju tapupurã jarã rewarã

Uve mynyju jarã kõ, tapupurã amynyju jarã uve, mirã vote tapupurã amynyju jarã jamã'ẽ itumyryte ijarã kõ, imemy saky mãekõ noporoi mynyju tapupurã, mirãtepe'y kõ nomã'ei mynyju jarã kõ rẽ, pajekwerã kõ kõjirijõ tẽ omã'e ijarã rẽ. Mynyju tapupurã jarã itumyry tẽ, iwyry petẽ tui upa ijarã.

Kure mynyju jarã rewarã

Uve teve kure amynyju jarã kõ, kure amynyju jarã ijaky tẽ, ijãkãnyta ajamã'e mirã vote paje teve, õmã'ẽ kure amynyju jarã rẽ, mynyju wyry petẽ tui ijarã ipi. Kure amynyju jarã ame ijakyy tẽ miryvotẽ ajama'e amõ ijyru teve iwyrypetẽ tui upa.

Akyky amynyju jarã rewarã

Akyky amynyju jarã uve teve, ipirã tejẽ ajamã'e ijarã kõ. Ajamã'e mirã vote akyky amynyju jarã, yvyugã tejẽ ajamã'ẽ, iwyry pẽjẽ tui ajamã'ẽ akyky amynyju jarã. Uve ijarã wyi noporotai imemy saky maekõ, omotekõrã ja'y sakyrerã amẽ.

Mynyju syry jarã rewarã

Mynyju syry jarã uve teve, nipajei mã'e nomã'ei mynyju syry jarã rẽ, paje tejẽ õmã'ẽ mynyju jarã kõ rẽ. Ajamã'ẽ mirã vote mynyju syry jarã, iwyry petẽ tui upa, isuky tejẽ ajamã'e ijarã. Ajawyi ja'yrerã kõ nojimarai mynyju potyry rẽ, ajawyi ojimony'a mã'ẽ noporoi mynyju ipi, õmõtekurã amẽ ijarã.

Mynyju tã'ãi õmy jarã rewarã

Mynyju tã'ãi õmy jarã uve teve õmy tẽ ijarã, ajamã'e wemitã wyry petẽ tui, õmy tẽ mynyju jarã, ajawyi ja'u mã'e rẽ noposikoi mã'e noporoi mynyju, uve ijarã ajawyi.

Mynyju jarã rewarã

Uve mynyju jarã, yo vote myjyju jarã, ijaky tẽ ajama'ẽ. Paje kõ korijõ tẽ oma'e ee ipi, jane votẽ paje kõ pẽ.

Mynyju tã’ãi si jarã

Mynyju tã’ãsi jarã isuky tẽ, mirãvo tẽ ajama’ẽ.

Mynyju pirã jarã

Mynyju pirã jarã ipirã tẽ, amõ mirA votẽ jama’ẽ. Ijapu’agã tẽ ajama’ẽ mynyju jarã kö.

Mynyju siri jarã

Mynyju siri jarã isuky tẽ, yvyugãtẽ ajama’ẽ.

A’y amynyju jarã

A’y amynyju jarã isuky tẽ, amõ yvyugã tẽ ajama’ẽ.

Mynyju rimau jarã rewarã

Mynyju rimau jarã uve teve, mirã votẽ ajamã’e ijarã, isuky tẽ ijapirã rupi mynyju jarã.

Mynyju tã’ãi ömy jarã

Mynyju tã’ãi õmy jarã omyte ajama’ẽ.

Mynyju tã’ãi atã jarã

Mynyju tã’ãi atã jarã uve teve a’e amê omy tê ijypy pê tui upa ajamã’e mirã vosõ tite.

Mynyju tã’ãi avitu jarã

Mynyju tã’ãi avitu jarã amê ijavitu tê iwyry pê tui upa ajamã’e mirã vosõ tite.

Mynyju nimo’i’y jãra

Nimo i’y jarã amê omy tê ipo’igã mynyju wyry pê tui mirã vosõ tite ajamã’e.

Mynyju sovã jarã

Mynyju sova jarã amê ipirã tê ikusiwa katu tê iwyry pê upa ajamã’e mirã vosõ tite.

Mynyju wasu jarã

Mynyju wasu jarã amê miti rõwa omy patã iwyry pê wapy upa ajamã’e mirã vosõ tite.

Mano põ mynyju jareko itã a'e
rewarã amõ jamokatu tẽ temitaguerã
ma'ẽ rewarã

Jamokatu tẽ tẽmitagwerã wyry ipi. Amõ jakapi tẽ mynyju wyry ipi, ametẽ oryvay ipi, amõ jaypyaty teve amö tanemu pupe jaypyaty teve ipi ametẽ mynyju oryvay ipi. Amõ nijaõtaĩ maniÿ pyterypẽ mynyju ipi yvyraypy rupi korijö tẽ jaötä ipi, amö yvyra kaiwerä rupi tẽ jaõta ametẽ oryvay mynyju ipi. Amö wyrau pykwerä pupe jaötä teve mynyju amẽ tẽ mynyju ijatyray oja, amö mynyju jaötä oka ypyrupi remẽ oryvay ve ipi, amö jamogeta teve mynyju ĩta amẽ tẽ oryvay oẽ. Amö amäna kyrypy remẽ teve mynyju jaöta.

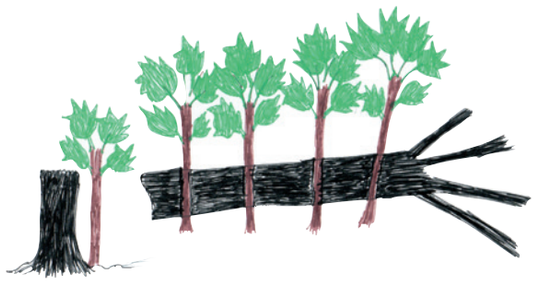

Amõ moapy, irõirõte morijõ, pe'i, mokõpejõ korijõte mynyju ra'ãi jaõta ametẽ oryvay mynyju. Ka'ãi, makure, kõnami, kurawa, nanã jaõta ipyri remetẽ oryvay mynyju ãmeteve ojakatu amõ ameteve nijypisui oja ipi awiãwi kõ jaõta koo okaiypy remẽ, ãmete awara opokõ'õ, ka'ãi ipi, ãme teve awara oposo, nanã amõ kurawa. Amõ kaa pirerã japy teve mynyju wyry pẽ.

Ãmete nitapurui oja, amõ mãni pupe jamõsimo teve mynyju ãme teve nitapurui oja.

Mynyju ypy rupi jaotã ma'ẽ rewarã

Makure jaotã mynyju ypy rupi amẽ tẽ iky no'ui ipi, amõ kunami jaotã teve mynyju ypy rupi amẽ tẽ ikatu jõ mẽ oja ipi, amõ kã'ãi jaotã ve mynyju ypy rupi ajamã'ẽ kuipe'e sa'u tẽ jaotã kã'ãi mynyju wyi amẽ tẽ ipije upa iky to'u e'ã amõ ikatujõmẽ teve oja ipi.

Koo okai ypy remẽ jaotã ipupe mã'ẽ rewarã

Kã'ãi kõ ypyra'i jaotã koo pẽ ipi amẽ tẽ awara opokõ'o tõpõ'e'a koo kaiwerã pupe ipi. Amõ kejõ ajamã'ẽ jaotã ypy koo pẽ maekõ kurawa amõ nanã ametẽ awara oposo tõpo'ẽ'ã koo kaiwerã pupe awiãvi kõ korijõ te jaotã koo okai ypy remẽ ipi. Amẽ tẽ awara opokõ'õ imono amẽ teve oposo imono,amẽ tẽ temitãgwerã ory õe apoywetẽ teve mani'y, kara, jity, pako kõ i'aywetẽ teve ipi. Amõ taparara wasu vo sõ tite ajamã'e awara a'e õe mirã kõ rape pẽ remẽ nijewei ete apijarã ipi, amõ jaotã kã'ãi koo pẽ remẽ opokõ'õ ma awara imono amõ kurawa jaotã remẽ ojisoso pa ãsigwerã rẽ oo amõ nanã jaotã remẽ ojipososo teve ãsigwerã rẽ oo ipi.

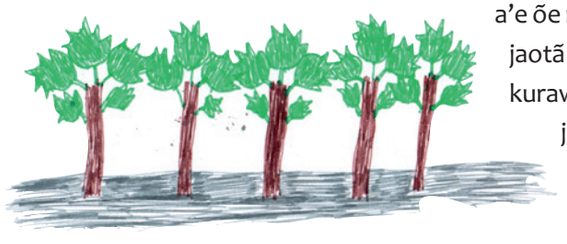

Mynyju rã'ãi mapejõ põ jaotã mã'ẽ rewarã

Mynyjurã'ãi jaotã tã ipi remẽ kẽjõ jaotã 5 romõ jaotã ipi amẽ ãmõ tẽ nõe, remẽ opyta ji ãmõ amõgwerã kõ amẽ ẽ'i kejõ ore õrõtã 7 rõmõ e'i kupa ãmõ kõ amẽ 4 na'evoi remẽ 3 amẽ tẽ õe gatu mynyju ipi yvyrayke rupi jaotã remẽ tẽ ory katu õwẽ ipi.

Okaypy rupi jaotã mynyju mã'ẽ rewarã

Karamoe remẽ sa'i kõ omo pepei korijõ teipõ oka ypy rupi tõe mynyju nõtãi põ kupa ãmẽsi ory katu jõmẽ mynyju õe e'i teve sa'i kõ ãmõ jaypy mõtanemu py'yi teve ipi, amẽ tẽ nikyi mynyju okaypy rupi warã, amẽ teve oja katujõme ipi.

Jajipoãnõ mynyju tijapõwa gatu ma'e rewarã.

Kwata posã pupe japokusu ja'yrerã, jamogeta tanepojawa mynyju rẽ eu imogeta. Janu pokwerã pupe jajipokusu, amõ janu kea pupe,kwasi pokwerã pupe jajipokãkãi tanepojawa moma'e mojã eu imogeta. Ame tẽ ipi janepojawa moma'e kõ mojã. Japi'i rowaity pupe jajipo mosimo.

Jamogeta mynyju rã'ãi itã ma'ẽ rewarã

Karamoe remẽ oporegeta tejẽ temitãgwerã kõ mijã, piruje moma'e kõ, ajawyi mynyju oporegeta te karamoe remeipõ mijã, ajawyi age'e remẽ wenu jamogeta itã reme, ãmo ajapaire janejarã te wayvu moje'opa

temitã gwerã kõ, ajapaire e'i janejarã jane taivi gwerã pe, pejẽ tẽ ajawi tapemogeta penemitãgwerã kõ itã e'i ity janetãivigwerã kõ pẽ

Jamogeta tẽ mynyju rãi itã ipi, ãmete ojakatu jõme pirisia mynyju vo ete ikõ neja ne mynyju eu imogeta, musukupi põtyry vo ete ikõ neja ne mynyju, kõmaka põtyryvo eteikõ nejane mynyju, uruvu a'i vo tepe'ytei kõ ne'a nẽ mynyju eu, amete mynyju jarã wenu ãmete ory mynyju kõ õe. Amõ wyrau ja'ã teve mynyju tã amẽ tejẽ ijatyray oja mititirõwa teve ijavituruway teve jẽ oja. Amõ jamogeta mynyju itã reteve nikyi ipi.

Amõ tanemu pupe jaõtã mynyju rã'ãi ipi, ãmete ory amõ yvyray kerupi jaõtã yvyraypy rupi yvyra kaiwerã rupi. Amõ ãwitãwi sirarã mynyju a'eypy oja reme japoro mynyju ipi, japoro paire kwaraya pe jamuwe te amete nikyi ipi. Amõ arapisuru jaokwai mynyju kyy to'u, kaavu, kokwerã, tapijuka, kapitawa, tupio tao, ãwiawĩ kõ jaokwai mynyju kyy rẽ jajuka te ajamã'e imomo ikwaia mõ ãneremimõ kã'e arapisuru kaavu, kokwerã, tapijuka, kapitawa, õpio, tao eu. Ajawyi ãmãnã kyry pype ve janepõ jawavi mynyju rã'ãitã ipi, ãme te ory vay mynyju õwe,õwe gatu teve mynyju rã'ãi ãmana kyrypy peve jaõtã ma'e ipi, Nijaõtãi kwaray pemynyju rã'ãi nowei amẽ, aremyry kyty te jaõtã ipi,oka ypyrupi jautã teve mynyju ipi.

Ãmo naoryi yvy pirã re mynyju rã'ai ipi, ãsigã rete ory mynyju rã'ãi ipi, tena pyau pete ory vay mynyju rã'ãi ipi, ãmo a'e pete ve ojakatu mynyju ipi.

Mynyju jamogeta itã ma'e rewarã

Pirikitu kitu e'i itã kupa amẽ tẽ oja katu jõme.
Sa'i Waivigatu remikuwa.

Musukupi potyry

Jamogeta te mynyju kõ itã tá ipi musukupi potyry vo ete ikò neja nee eu ijupe ãmete kõi musukupi potyry ikatu jõme ipoty a'evo mynyju ko oja ipi ãmete ijarã ory ee omajã.

Pirisi amynyju

Pirisi amynyju vo etẽ ikõ neja ne mynyju eu ãmete pirisi amynyju vo katu jome i'a ipi mynyju kõ aepo eu reme tẽ õpõ gatu oja ipi, ni'ai mynyju kõ nijamogetai remẽ ipi.

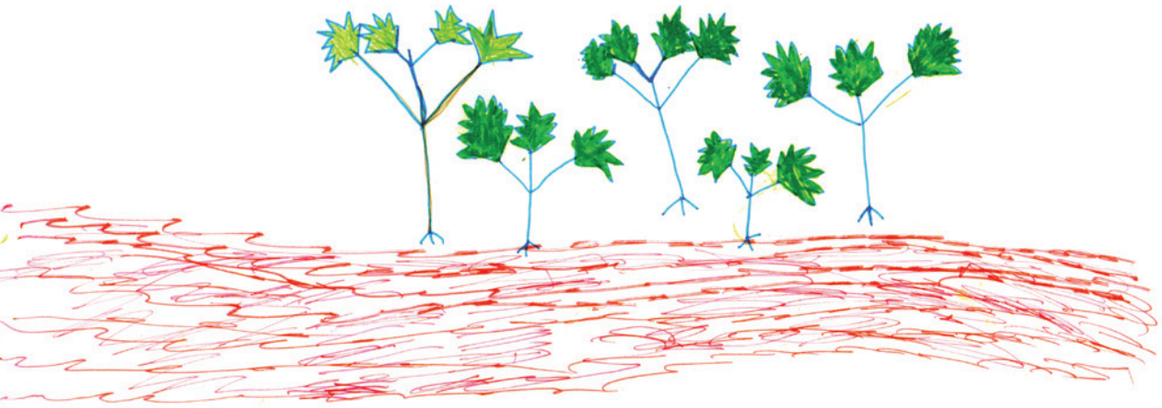

Jaytata

Ãmo jaytata vo etẽ ikõ ne'a nẽ!! eu teve itã taa ipi ãme te isirisisi ete mynyju akwerã oja jaytata vo ãmete ikatujõme i'a aepo naotyi reme naoryi ãmo ni'aywe'ei gã ipi nijamogetai reme ijarã ojimoãrõ.

Mynyju oja te'î tẽ põ mã'e rewarã

Oja tẽ'i tẽ mynyju kõ ipi, uve muruwa amynyju eu ijupe mã'e, sirarã amynyju ãmo kwaray amynyju.

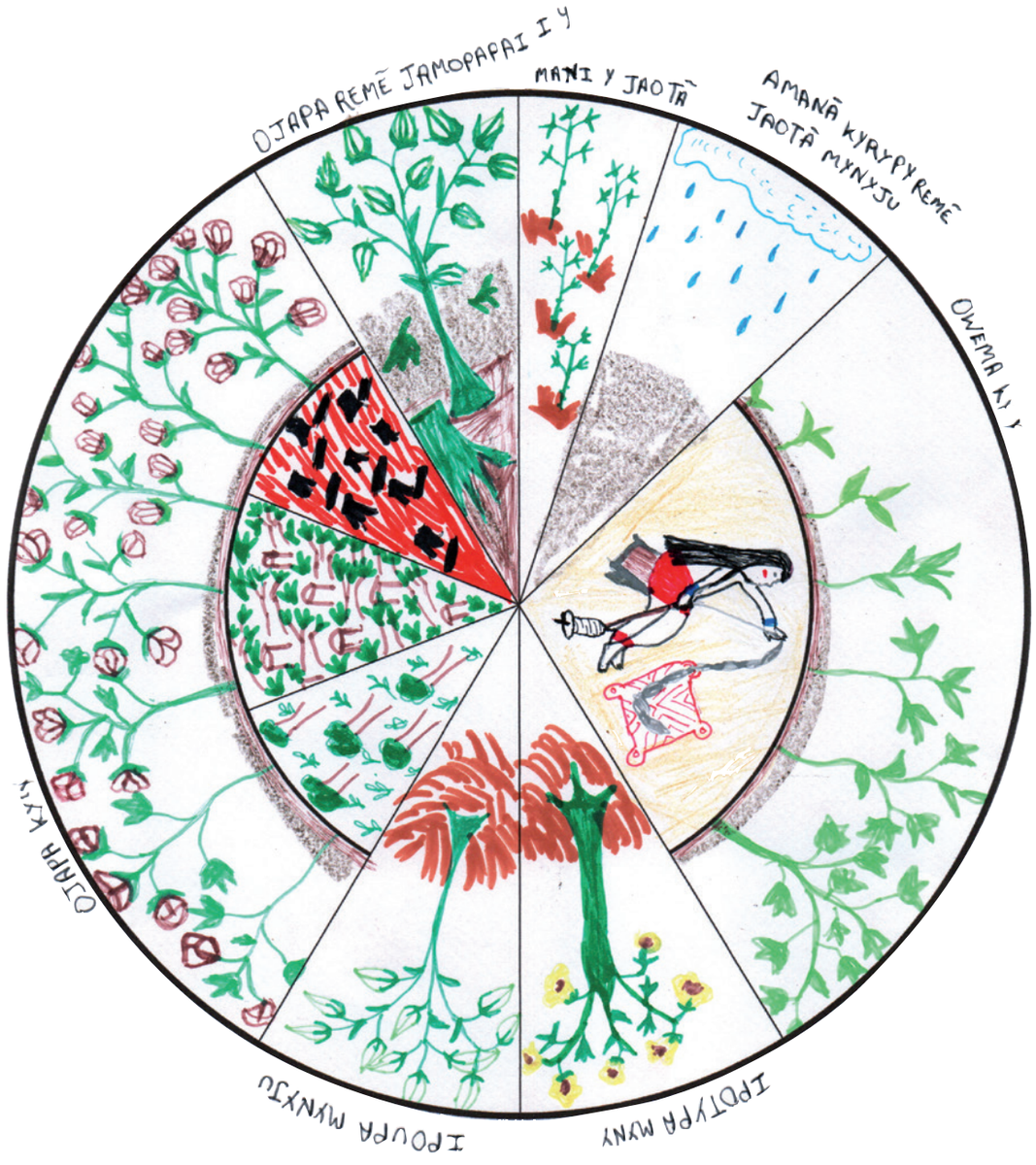

Nijaposiko tê’i têi mynyju kõ rê mã’e rewarã

Nijaporoi mynyju ja’y sakyry remẽ ipi mã’e rewarã

Nijaporoi mynyju ja’y sakyry rẽmẽ ipi, japoro mynyju remẽ ja’y sakyrerã ikaray ãmẽ, mynyju jarã okua tikaray ajawyi nijaporoi ja’y sakyry remẽ mynyju ipi, jakoaku tẽ ja’y sakyrerã ipi, ajamã’e nõmã’ei mynyju jarã rẽ mirã tepe’y, paje kõrijõte õmã’e mynyju jarã rẽ ipi.

Nijaporoi mynyju ja’umã’erẽ nijaposikoi remẽ mã’e rewarã

Nijaporoi mynyju ja’umã’e rẽ nijaposikoi remẽ ipi, jyvay jarã ãme, amõ põrõmõtẽkõrã tévé, uvé ijarã ajawyi, paje tẽ okua mynyju jarã ipi, nomã’ẽí ee mirã tepe’y mynyju jarã rẽ ipi, ajawyi o’au tẽ upa já’umã’ẽrẽ nopósíkói mã’e, wã’ãí míró ãmõ õpõã kõrijõtẽ upa okea pupe ja’umã’erẽ noposikoi ma’ẽ mynyju.

Wãĩvĩ gwerã rẽmĩpypy ja’umã’ẽrẽ noposikoi rẽmẽ mã’ẽ rewarã

Nimo kamisa tẽjĩ karamoe rẽmẽ sa’i kõ omojã ipypy já’umã’ẽrẽ noposikoi rẽmẽ, nimo pou tẽ oma’e imõjã sa’i kõ, typoe votẽ jamõ’ã, ijatugã tẽ õmõjã sa’i kõ. Amõ ijarakaka katu tẽ sa’i kõ õmõjã aja paire mynyju õĩnõ i’aryvo as’i kõ.

Jamõ papaipa mynyju ojapa reme mã'e rewarã

Jamõ papaipa mynyju ojapá rẽmẽvé ipi, ãmẽtẽ mynyju aekweryvo ory oe rõmõ mijẽ, ãmẽ i'a mijẽ aekweryvo ejõí ãmõ kwaray, ãmõ jakãpi gatu tevé mynyju wyry ipi, ãmẽtẽ nonui ee iky kõ, ãmõ naoryi teve mynyju jai pupe ipi, ãmõ ãmete musukupi noapikwapikwai tomãnõ, ãmõ kaa pirerã jaeru iwyry pẽ ijapa, iky uvé remẽ tẽ japy mynyju wyry pe kaa pirerã ajamã'ẽ ipi.

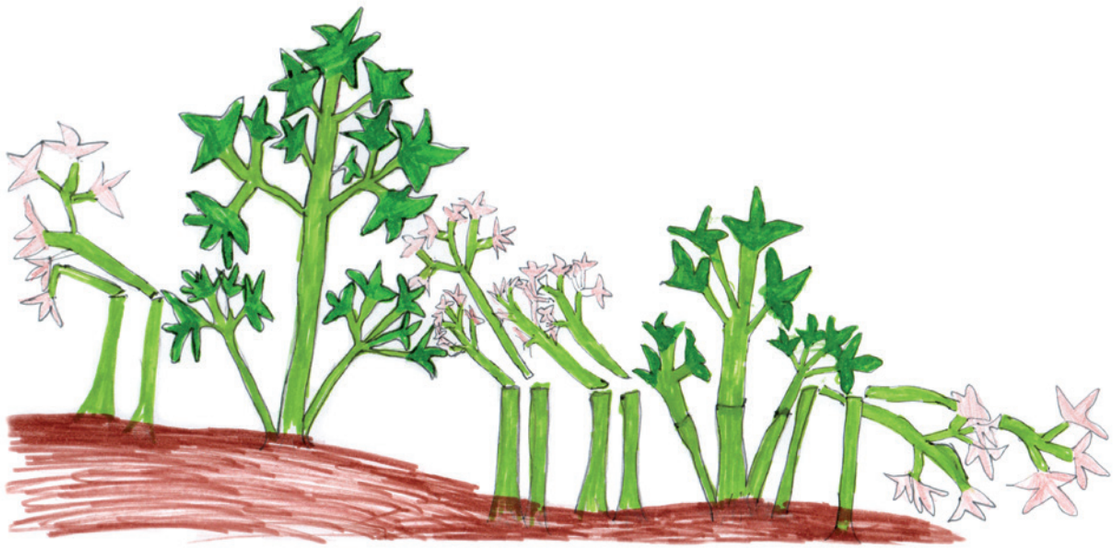

Mynyju tete kwerã rewarã

Mynyju tã’aisi

Mynyju pe mynyju mynyju tã’aisi eu, ã’aisuky te ajawyi. Mynyju tã’ãisi eu ijupe.

Akyky amynyju

Mynyju pe akyky amynyju pe eu. A’e ãai avitu te ãa’ai jimõsãi tẽ, ivo akykyra ajawyi akyky amynyju eu ijupe.

Tapupura amynyju

Mynyju pe tapupurã amynyju eu, a’e ãa’ai omy te amõ nã’ai jiapikai teve.

Urukure’a amynyju

Mynyju mõpe urukure’a amynyju eu, a’e mynyju ipãtatã gatu, amõ ã’ai patãta, ijavitu te ã’ai gwerã.

Kure amynyju

Mynyju pe kure amynyju eu, a’e ã’ai akyayky te, amõ avitu teve ã’ai gwerã ivo kure rawerã wyi kure amynyju eu ijupe.

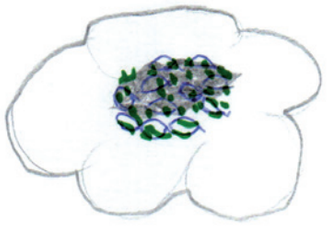

Mynyju rimau

Mynyju pe mynyju rimau eu, ã’ai avitu siri aky te, ojiã’ãi apikapika te. Nimo’i rã teamã awi mynyju rimau, nimo’i’y eu tive ijupe.

A’y amynyju

Mynyju pe a’y amynyju eu, ijavitu te ã’ai gwerã ivo a’yra, ajawyi a’y amynyju eu ijupe amõ oja reme nokui. Ijyvytu reme nokui amõ atã teve jã’aijoo rewarã, poropo motapiru’a teve jã’aijoo reme ipi.

Mynyju tã’aiatã

Mynyju pe mynyju tã’aiãta eu, jãa’ãijoo reme ã’ai omy pijo te ajamã’e ã’ai atã noji’ãi apikai. Ajawyi mynyju tã’aiatã eu ijupe, mynyju tã’ai omy eu tive.

Mynyju tã’ai jasikoko

Mynyju pe mynyju ojasikoko eu, a’e ã’ai jasikoko te oja reme, ajawyi myyju tã’ai jasikoko eu ijupe a’e peve mynyju syry eu.

Mynyju tã’ai pijõna

Mynyju pe mynyju tã’ai pijõna eu, ajyy katu japoã reme.

Mynyju siri

Mynyju pe mynyju siri eu, a’e mynyju ã’ai omy siri te ajawyi mynyu siri eu ijupe.

Mynyju wasu

Myju wasu amẽ owerã ipevu ay jõme, ijaky ay teve owerã, amõ ã’ãi wasu kwerã teve, ajama’e nã’ãi japikai mynyju wasu, isuky te ã’ãi gwerã, mititi rowã ojakwerã.

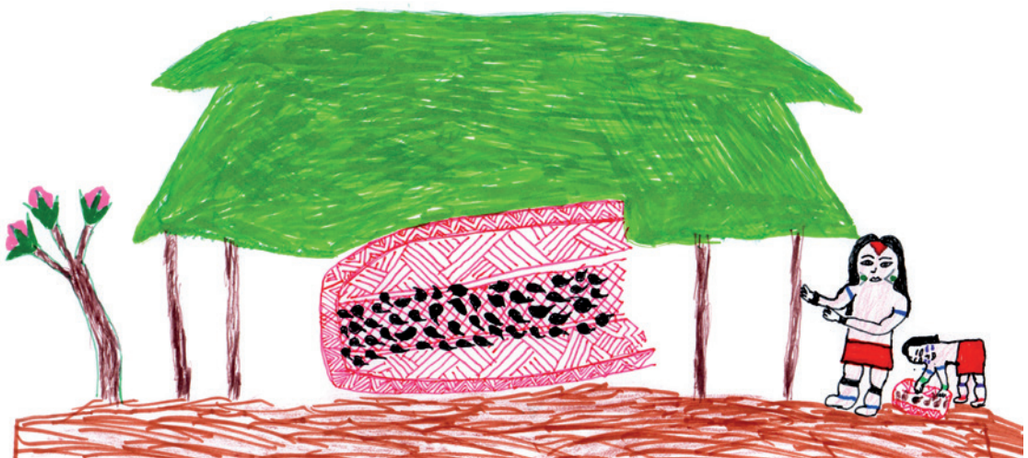

Mynyju tã´ãi avitu

Mynyju tã’ãi avituru eu ã’ãi avituru ma’e pẽ, ã’ãi jimõsãsãi te ajama’e, owerã itarawawa erã gatu, i’y amẽ omy erã tẽ. Kekegã te oja kwerã ajamã’e.

Mynyju tã´ãi sova

Mynyju tã’ãi sõvã rowerã ijaky suky erã gatu, i’y omyte ame, ã’ãi gwerã korijote isõvã, ajape mynyju tã’ãi sõvã eu jupe.

Mynyju puku rewarã

Uve mynyju puku a’e ã’ãi poko owyry tê.

Mynyju ra’ãi mokatua rewarã

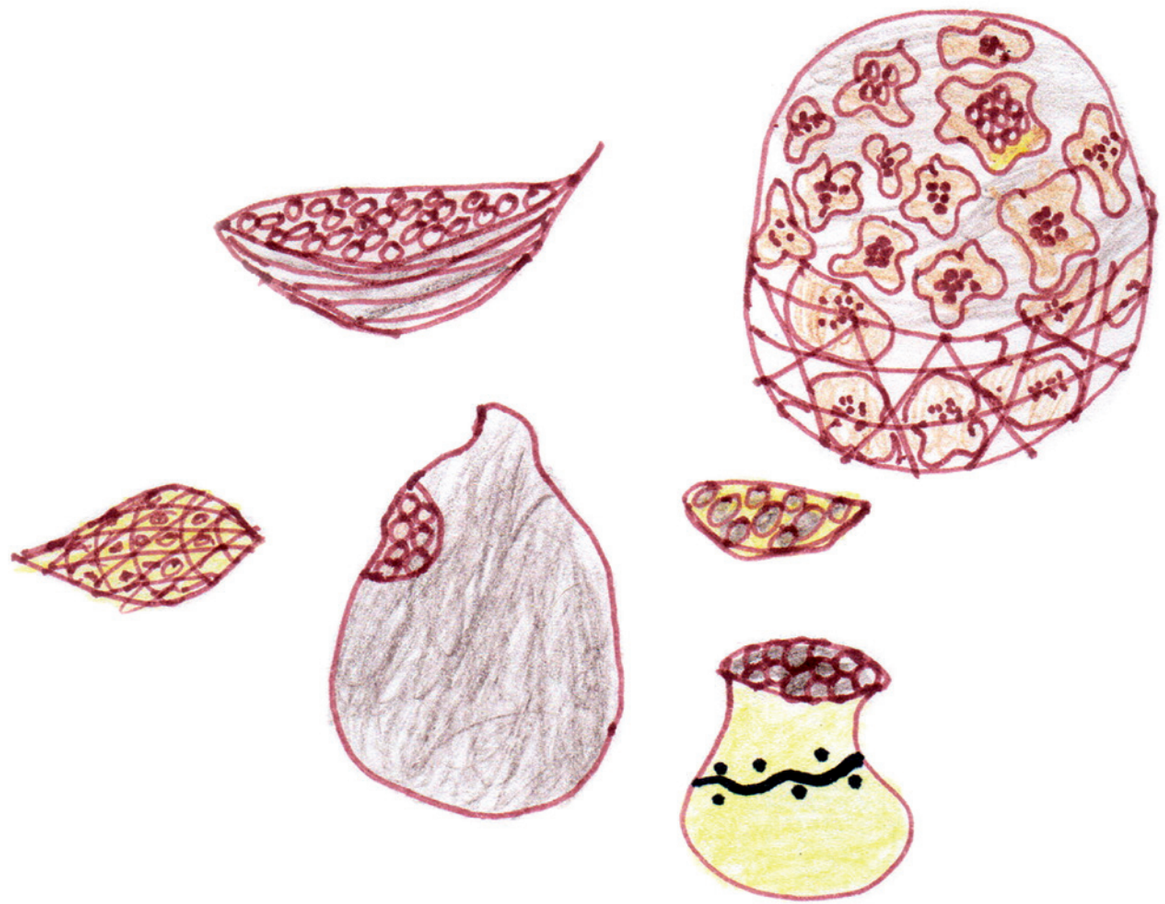

Moma’e pupe põ mynyju i jamõkatu ipi mã’e rewarã

Mynyju japoro imõe mitu aryvo te kwaraya pẽ, ajapaire jã’ãijo ijõvã uruvaro pupe ãsimo pupe tẽ jaovakwa ipi, ajaire jaojã rykyry pupe imokatu tata aryvo ãmẽtẽ iky no’ui ipi, amõ kui pegwerã pupe jamokatu teve, amõ murutuku pupe jaõjã teve mynyju rã’ãi ãmõ eiraity pupe tẽ jaovaape murutuku ipi.

Amõkõ remikuwa mymyju rã’ãi mokatua rewarã

Amõ kõ remikuwa amẽ urukaryru pupe omokatu mynyju rã’ãi ipi, ãmõ matura pupe amõ pakara a’e korijõ tẽ. Mynyju rã’ãi ojã urukaryru pupe imokatu yvate kupa ãmõ matura pupe õjã ipi kupa ãmõ pakara pupe omokaku teve kupa.

Mynyju rã’ãi jaõjã

Omokatu tã mynyju rã’ãi kupa remẽ omõtanẽnu pa’ẽji rã’ãĩ kupa, ajaire õjõva imovy tata rãtãsi aryvo tẽ omovy tatui kupa, ajamã’ẽ kee e’i kupa ãmẽ jipõ tapuru no’upai e’i kupa, ãmẽ tẽ ory katu jaõtã mynyju õwẽ e’i sa’i kõ.

Keayta rewarã kõ

Ãsimo

Asimõ pupe kea yta jaokwa ipi. Ãmo imemysaky mã'e nomonyryi ãsimo ipi ãmo nokwai teve ãsimo pupe kea yta. Ãmo jimonã'ã ra kõ ivo teve nimemyi mã'e korijõ te omonyry ãsimo.

Yvirã

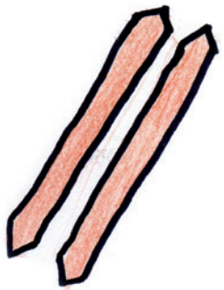

Yvirã pupe jaokwa teve typoe yta ipi.

Kea Soarapa

Paira soarapa rupi jamoige imuruku wãi imo tata ipupe ãmo ini mõjãga mõ jaõpi teve turiparapo a'e pupe jamõjã teve ipi. Ajama'e imemysaky mã'e nokai soarapa rã ipi, ãmo nopii teve imemy mã'e. Ãmo apya werã teve oinõ soarapa ipi ãmo sa'i kõ oinõ teve ipi.

Typoe soarapa

Typoe soarapa rõmõ jaino pasi'y ãmõ paira ãwi kõ te ipi ikatuay typoe soarapa rõmõ jama'e, ãmo kõrapãja jainõ ve soarapa romõ ipi. Amo apya werã teve opii soarapa ipi. Amo waivi werã kõ õpive ipi.

Rykyry

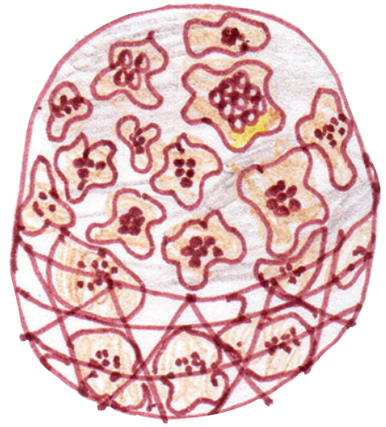

Rykyry jamõjã mynyju rena rõmõ ipi ajaire jaojã ipupe imokatu ãmõ nimoapu'a kõ jamokatu teve ãmõ, mynyju jiã'ãi jo kwerã ãmõ jayty mõpã ijyvy'o rykyry pupe ãmete ikatuay mynyju, kõ ipi. Ajãma'e ijãkarã saky mã'e nomõjai rykyry mynyju rena ipi. Ma'e jawyi nomõjãi wãkarã saky reme ja'yry rekaru kay jarã. Amõ noeposi teve ame ja'yry ipi. Ajawyi nijakarãi mã'e te omõja rykyry kõ ipi.

Panakari

Panakari pupe jamokatu teve mynyju kõ ipi japete mã'e ãmo nimoapu'a jaã'ãi jo mã'e japoro mã'e. Ajamã'e apya werã kõ korijõ te omojã panakari ipi.

Matura

Matura pupe jamokatu nimo apu'a kõ ipi ãmo re'ã mynyju japoro mã'e ipi.

Panakõanã

Panakõ ãnã jaopa uruvaro pupe mynyju rena rõmõ ipi jaojã imokatu ipupe yvate jamovy tata aryvo ametẽ nijui mynyju amete nikyi teve ipi. Ajamã'e pino ro'ã werã te jamojã pãnako ãna rõmo ipi, apya werã remimojã te panãko ãna kõ.

Naja pame

Naja pame pupe te jamokatu mynyju rã'i kõ ipi. Ajama'e ja'y rerã kõ nopyi ãmo nojimarai teve naja pame re ãmo noa pyi i'a ryvo apijarã ja'yry jawarã pe ovãe apy'a ipi ajawyi ja'y rerã nijapotai ojimarai naja pame re ipi.

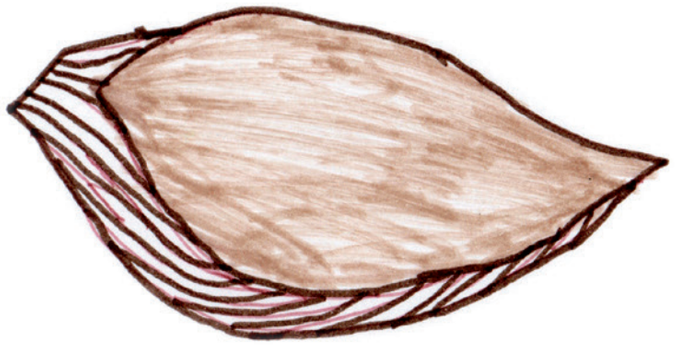

Pino pame rewara

Pino pame pupe ame jamõaty mynyju rã'ãi imokatu ipi. Mira tuwerã korijõ te opy pino pame kwerã ipi amõ jawarã poro'u jarã nopyi ja'yrerã kõ ipi.

Kui rewara

Kui pewerã pupe te re'ã jawanõ ipi amete janepojawa katu ipõa ãmõ ãmete re'a opyrãrã gatu ipi. Ãmo ja'y kwani werã kõ nopyi re'ã jawano kui pewerã pe mã'e apijarã tajy waivi werã tẽ, ajawyi ja'y waivi werã korijõ te opy ipi.

Murutuku rewara

Murutuku pupe jamõkatu teve mynyju rã'ài ipi amõ eiraity pupe jaovape amete iky no'ui ipi. Ajama'e japo'o rã'i era yy pe ity ajaire pe'i jay paire te jaekyi yy pewyi imopupu ikusu wãi imovy yvyra re kwaray ape tosikã ipi.

Oka rewara

Oka wyrype mynyju jamoye re'ã re mã'e jamovyvy kãpõ'õ rupi ipi. Ajama'e warakuri tetã ãmo ovi tetã wyry pe korijõ te jamovyvy mynyju jimoye werã ipi.

Ipomomya rewara

Re'ã muu pupe japomomy nimo ipi re'ã muu te opomomy katu nimo kõ ipi. Kea raã kõ japomomy re'ã muu pupe ipi.

Ijarawai rewarã

Ijarawai eu nimo jamotyrytyry inii kea imojã ipupe mã'e pe ipi. Ajama'e ja'y sakyry me nijarawai nõ typoe kõ ipi.

Re'ã rewarã

Paira re'ã pupe te japoã mynyju ipi, ãmo jawano murutuku pewerã pupe re'ã ko, amõ kui pewerã pupe teve jawano ipi, kuruwa re'ã pupe japuã teve mynyju ipi ãmo pasi'y re'ã pupe japoã ve mynyju ipi, ãmo warakuri re'ã pupe japuã teve mynyju ipi, ãmo naja re'ã pupe japuã teve mynyju ipi, amo waiteve nimo'i poãna re'ã miti ra'yryrerã ko ipi, ãmo waiteve re'ãmu nimo pou pomomya. Ajama'e paira jaoka rã'i ipipi inõ re'ã romõ ipi.

Kurawa

Kurawa jipomomy kwerã pupe jaokwa rã'i inii kea yta ipi. Ajama'ẽ apya werã te opiro kurawa kõ ipi, waivi gwerã ãme ne'i katui kurawa piro ipi.

Mitu

Mynyju jiã'ãi jo kwerã japete mitu aryvo myrysi pupe.

Yvyra Kea yta romõ ma'ẽ

Javi'y eu yvyra pẽ a'e jainõ kea yta romõ. Sa'i Waivîgatu remikuwa.

MYNYJU POÃA REWARÃ

ITETE JE UVE MYNYJU PÕANA MÃ'E REWARÃ

Re'ãe'e

Re'ã e'e eu re'ã pẽ mynyju põaa pe.

Warakuri re'ã

Warakuri jyva jainõ ve re'ã romõ ipi, jaoka ijõpi re'ã romõ, japoã ve mynyju warakuri re'ã pupe ipi.

Kuruwa re'ã

Kuruwa jyva jainõ ve re'ã romõ ipi, japoã ve mynyju kurawa re'ã pupe ipi.

Naja re'ã

Naja jyva jainõ ve re'ã romõ ipi, japoã ve mynyju naja re'ã pupe ipi.

Paira re'ã

Paira jainõ ve re'ã romõ ipi, japoã ve mynyju paira re'ã pupe ipi.
Paira viri. Paira pirã.

Re’ãmu

Re’ãmuu jainõ tarã mẽ paira tẽ jainõ ipi, mynyju pomomya romõ.

Re’ã mawa rewarã

Re’ã mawa romõ jainõ ipi kui pegwerã. Amete opyryry gatu re’ã ipi. Re’ã mawa romõ jainõ murutuku pegwerã amete opyryry gatu ipi.

MYNYJU PETEA REWARÃ

Mitu

Mitu eu pinovu rõ’a jamojã mã’e pẽ. Mynyju Petea romõ a’e, mynyju jiã’aijoo kwerã jamovevu ipete i’aryvo ipi. Mynyju jiã’ãi jo kwerã japete mitu aryvo myrysi pupe.

Myrysi

Myrysi eu mynyju japetea pẽ. Amete mynyju ojipoa gatu ipi.

Vyva

Vyva eu vyva ro’ã pe. A’e pupe japete teve mynyju jia’ãijoo kwera ipi

Imuruku

Jainõ tã kea reme ipi, jamuruku kea ipi, a’e pe kea muruku eu. Amõ jaino ve ipi typoe jamõja remẽ.

KEA MOJÃA REWARÃ

Soarapa

Soarapa eu kea anã mojãa pe, morijõ jainõ sorapa ipi kea mojaa. Kejõ Jainõ yvyra sowarapa romõ: paira, paira viri, paira pirã amõ kupai’y awi awiko jainõ ipi sowarapa mõ.

Typoe soarapa

Typoe soarapa eu typoe jimojã mojãa pe. A’e sorapa toro katu jume jaupi ipi. Ajama’e morijõ jainõ ipi.

KEA YTA REWARÃ

Kea yta romõ ikatuway yvyra mã’e rewarã

Kea yta

Kea yta romõ jamopapai yviro amõ pina’y. Awi korijõte ikatu yvyra ipi ajwyi awi korijõ te jamopai kea yta romo.

Typoe yta

Typoe yta romõ jamopai yviro amõ pina’y. Awi korijõte ikatu yvyra ipi wyi awi korijõ te jamopai typoe yta romo.

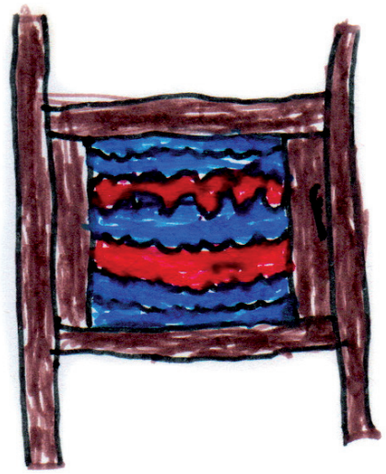

Inii yta rewarã

Kejõ uve inii yta romõ yviro, pina'y ãmo warãisi ãwi ãwi kõ korijõ te ikatu inii yta romõ ãmo ãta gatu teve ipi. Ãmo rãpa pupe ypy rã'i jaokwa yvyra ajaire ãsimo pupe jaokwa mije i'aryvo ajaire yviro pupe jaokwa teve ipi ãwi kõ inii yta jaeru ipi ajapaire si jamõ'ã ky'y jamojã.

Kea yta nomopai te'itei waivi gwerã kõ mã'e rewarã

Kea yta nomopapai imemysaky mã'e ipi ma'e jawyi, uve yvyra jarã kõ, imemysaky mã'e omopaisõ kea yta reme imemyry sakyrerã õ'aekyi ãme ipi yvyra jarã kõ. Ajawyi nimemyi mã'e korijõ te omopai kea yta ipi, amõ imemyjimovija pa mã'e teve nimanyvoi omopai kea yta ipi. Ãmo kojãmuku kyreã kõ noposiko te'i tei teve kea yta kõ re ipi, ja'u mã'e re noposi koi reme kojãmuku tepe'yte kõ te oposiko kea yta rẽ ipi.

Nimo tete kwerã rewarã

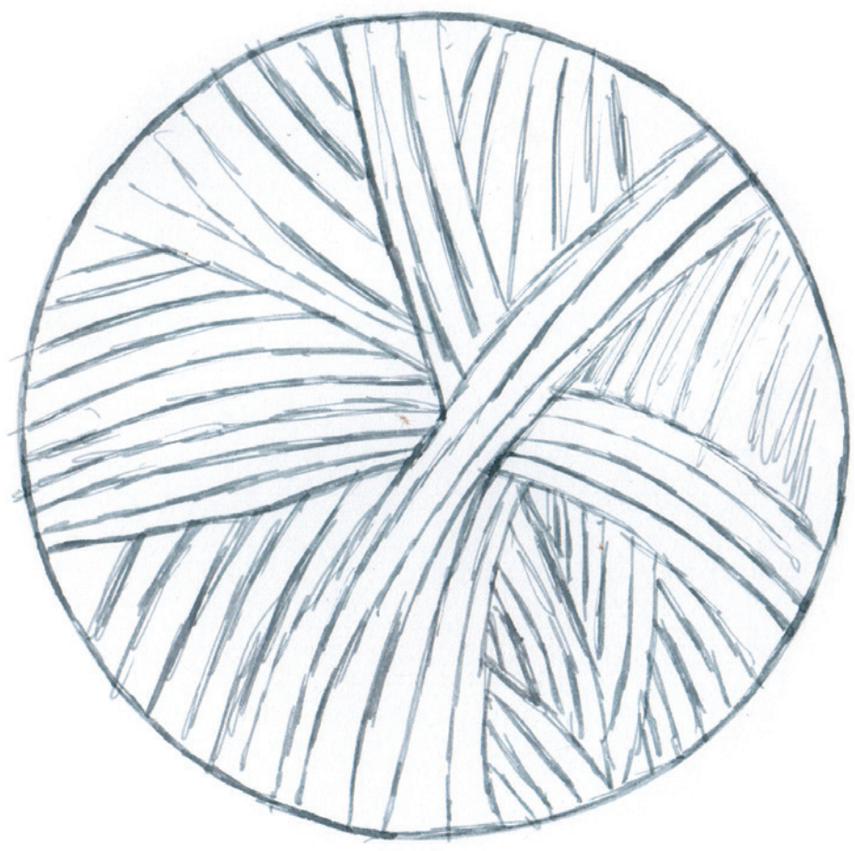

Nimo paje rewarã

Nimo paje, po'i nimo'i, nimo e'e. Paje pewarã te japowã a'e. Keote japowã nimo paje, ame te jipejuwa nonui paje kyty ajape nimo pajé eu ijupe. Nimopaje kea peã, kea, kõ'a, typoe. Sawyra pea, pina ãa ipou jẽ japõwa. Nimo'i raparã kwa, akãnytarã kwa. Moraita kwa.

Nimo'i rewarã

Nimo'i japõã moma'e kõ kwaa mõ tẽ ãmẽ, ikatuay nimo'i pupetẽ jaokwa moma'e kõ ipi, ãmõ jamõ'ãve nimo'i typoeãnã (typoe jimõjã) rõmõ ipi.

Kurumuri ãkãgwa

Kurumuri ãkãgwa waiteve japõã ipi, ipou ẽrã katu tẽ japõã ãmẽ kurumuri ãkãgwa, ãmẽtẽ ikatuay jaokwa ipupe kurumuri.

Ãkãnytarã kwa

Nimo'i pupetẽ jaõkwa ãmẽ ãkãnytarã, ãmẽtẽ ikatuay jaokwa nimo'i pupe ipi.

Nimo pajé

Nimo pajé ãmõ rupi tẽ ãmẽ, janejau pupe tẽ japõã ãmẽ nimo pajé, ãmẽtẽ ikatuay japõã ipi.

Pina sã

Pina sã eu ve nimo mõ pẽ, tãmõ kõ tẽ a'e ãmẽ oinõ, nimo jipõã werã tẽ ajamã'e opo momy tãmõ kõ pina sã rõmõ, ma'e japẽtẽ pina sã eu ijupe (pinaã japẽ).

Nimo pou

Mynyju e'e tẽ japõã nimo pou rõmõ, ipou katu tẽ japõã ãmẽtẽ ikatuay kea rõmõ jamõ'ã ipi.

Nijapõã tẽ’itẽi mynyju mã’ẽ rewarã

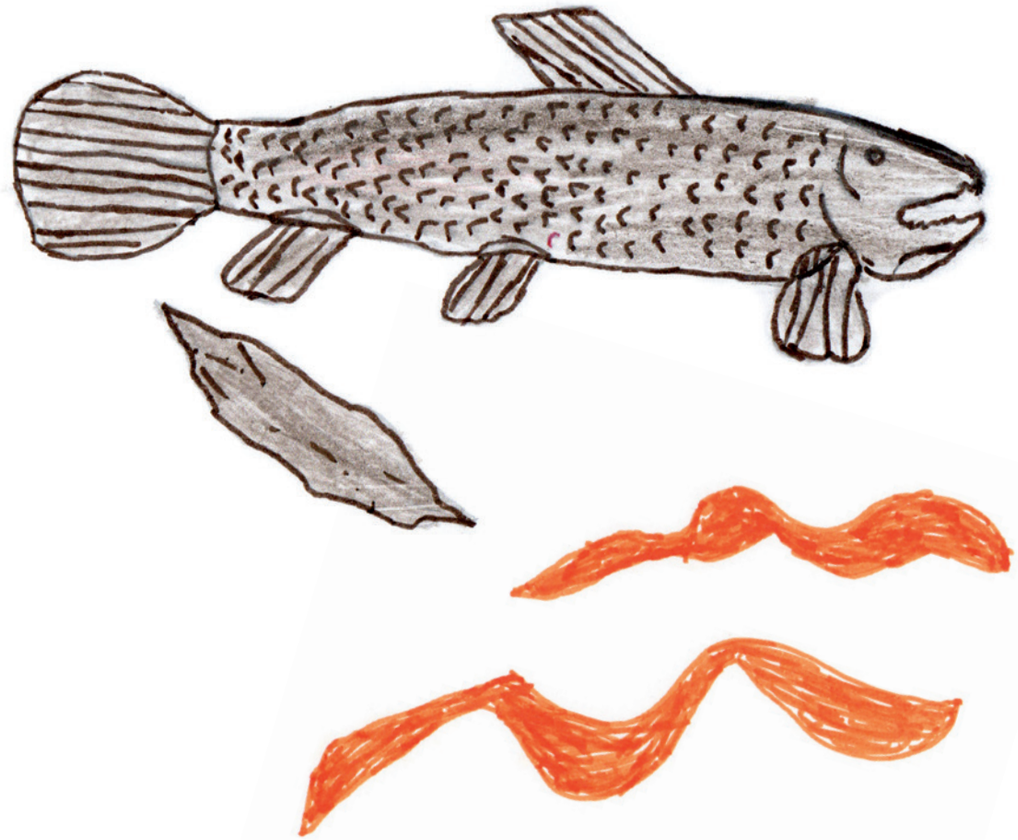

Tare’yry pyakwerã nija’ui ipi mã’e rewarã

Amõ tare’yrypyakwerã nija’ui ipi, apijarãji ijinimo kwa’ikwa’i eji ipi, ajawyi no’ui ja’y rerã tare’yry pyakwerã, ãmõ kõjãmuku kõ teve no’ui ipi.

Kwata rowai werã nija’ui mã’e rewarã

Kwata rowai werã nija’ui, re’ãye’ãjarã ipi, apijarã nomoye tuvei re’ã upa õpõã tite upa, ãpei warerã omoye re’ã upa, ajawyi no’ui ja’yrerã kõ ãmõ kõjãmuku kõ no’ui teve, ajawyi sa’i kõ tê o’u kwata rowai werã kõ ipi.

Re’ã nijamopyryry janeposi’a aryvo mã’e rewarã / Re’ã pupe nijaosõi jity kõ

Re’ã nijamopyryry janeposi’a aryvo apijarã imemy vaivi gwerãte ipi, ajawyi nijamopyryryi re’ã janeposi’a aryvo, ãmo kwaima’ekwerã kõ nopyi re’ã ipi, apijarã wãiviguerãte tajy, ijãkãrã kwaima’ekwerã ma’ete oma’e oposi’a aryvo ãmete tajy wãivi, ajawyi nijama’e tê’itêi re’ã ipi.

Jimõnã’ãrã noerokwapai mynyju ipõã mã’e rewarã

Jimõnã’ãrã kõ noerokwapai mynyju ipõã japu poroekwaso jarã teapyoe’ã jarã petê eu, ji’ivé kwaray oe sa’u uu remê tê wãpãrõ ipõã mynyju ojimony’a ma’ẽ, ajaire ka’a pyterã aryvo kwaray remêvè opoi mynyju wyi imovy rykyry pupe.

Arikã nija'ui ipi mã'e rewarã

Arikã nija'ui, nimo ãtã e'ã jarã, apijarã nimo onono eji nãtãi ijupe nimo, ajawyi no'ui ja'y rerã ãrikã ãmõ kõjãmukukyrerã kõ no'uive.

Pirãe ãkã werã rewarã

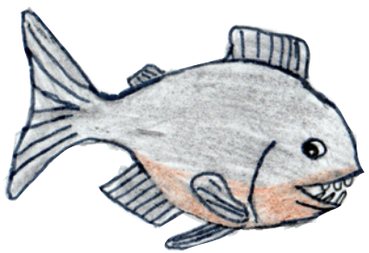

Pirãe ãkã werã nija'ui nimo ãtã e'ã jarã teve, ajawyi no'ui ja'y rerã pirãe ãkã werã, ãmõ kõjãmuku kõ teve no'u ipi.

Mynyju potyry nijapyi mã'e rewarã

Mynuju potyry nijapyi karay puku jarã ipi ajawyi ja'y rerã kõ nopyi mynyju potyry ipi.

Moma'e jimojã nimo porã kõ

Komakary wanã remikuwa kea kusiwarã rewarã

Karamoe remẽ jẽ sa'i Apu'a kytywyi teje uu kòmakary kyty wyi teje okwa sa'i Apu'a omenã. Pypyiny kyty a'e peje ekoi sa'i Apu'a karamoe reme okuwa moma'e kusiwara kuaparã mò a'e. Imemyry pe sa'i tapakura eu a'e. Korijò teje omo'e sa'í apu'a ini kusiwarã amõ typoe kusiwarã kõ re. A'e je ajaire nopotari je pypyiny wana kõ ajawyi je nomo'e kõi je. Ini kusiwarã kò re amò typoe kusiwarã kò re sa'i Apu'a pypyiny wanã kõ. Noma'e tarije moma'e kusiwarã kò re pypyonyi wanã kõ ajawyi je nomo'e koi je sa'i Apu'á. Pypyiny wana kò ini nokusiwai ma'e korijote je. Okuwa pypyinywana kò. Amõ typoe nojikusiwai ma'e kòrijòte je okuwa kupa ao typoe jimojà amõ nimokamisa korijo teje okuwa kupa amò. Nimosae nojikusiwai ma'e korijo te okuwa kupa. Kyty wyi teje ame sa'i kò okuwa eru kea jepekwerà pirawiri kyty wyi teje okuwa eru kupa amò typoe jepekwerà. Amo typoe tejusikwerà piraviri kyty wyi teve je okuwa eru kupa amò kea tejusigwerã amõ kea jepekwerà ame. Ke'i e'í pypyiny wana kò ikatuway awi kea jepekwarà awisi niwaypei kega nimo ma'é ve oy jamo'à ipi ma'e na'évoi ame ini ijyta jamopapai ra'i ipi amo. Suarapa jainõ ra'i ipi na'evoi awi ame kea jepekwera niwaypei awi ame. E'i jẽ ojiupe pypyiny wana kò kupa ajawyi je awi te omo'a amoamokwerà kò teje omo'a ajama'e ipi ajawyi je age'e reme awi te omojã kupa ky'y.

TYPOE REWARÃ

TYPOE JÃMOJÃ MÃ'E REWARÃ

Typoe e'e (sawyra)

Typoe pẽ typoe sawyra eu jãmo'ã tarãme yvyra jamõ'ãmõ'a a'e re nimõ japikwa pikwa, ajaire jaõpe tarãme japokapoka ijõpe. Ja'ywaivi typoe japokapoka kurijõ te ijõpe ipi. Ma'e jawyi okyjeai te no'ãi ovote koo kyty wyi.

Typoe e'e (sawyra tejusi gwerã)

Typoe sawyra eu typoe pẽ tejusi gwerã jainõ ee, amõ rupi te typoe sawyra wyi. Jãmo'ã tarãme yvyra jãmo'ãmo'ã, a'ere nimo japikwapikwa ajaire jaõpẽ (ojimoy moy maevo sotite nimo jaope reme). Awi typoe amẽ ja'y kwaima'e typoe tẽ, mã'e jawyi waype mã'ete jaõpe ja'y kwãima'e typoe rẽ, kẽ'ikẽ'i rowã tẽ wata kwaima'e kwerã kõ ka'a rupi wyi.

Typoe kurewaru kãgwerã

Jaope ve kurewaru kãgwerã typoe re ipi. Typoe kurewaru kãgwerã jamojã tareme yvyra jãmo'a morijõ, a'ere japikwa pikwa nimo ajaire jaõpe (jakana kana ijõpe) a'e jamõtarai reme ivo kurewaru kãgwerã.

Typoe e'e jimojã

Typoe anã pe typoe jimojã eu, a'e typoe jamotata te soarapa pupe imõja, amete ijãna gatu typoe amo ipyu katu teve a'e typoe. Ja'y kwaimã'e, ja'y waivi jamovy typoe jimojã pupe.

Typoe jiãjãja

Typoe jiãjãja gwerã eu typoe pe. Typoe jiãjãja gwerã jãmoja tarame yvyra re jamo'ã nimo jimomy kwerã reve nimosi, amete ojiãjaja gatu jamojã reme (jamotarai reme tapi'irã ra'yry vote jamã'e kuipe'e wyi ee).

Typoe sakora rewarã

Nimo jaĩnõve typoe sakora romõ ipi, jamõ'ã imõjã ipi, ajamã'e typoe votẽ rã'i jareko ijypy rõmõ inõ ipi, yvyra jimopapai kwerã jaeru oka wyrypẽ imõ'ã, ajaire jamõpõ'ãpõ'ã ijytarã kõ tõpamy rẽ ijõkwa ajairesĩ ky'y nimo japikwapikwa yvyra rẽ nimo ky'y, ajapaire soarapa mõrijõ jaõpi eru imõtataa mõ ky'y. Amõ ijarawaiupia ypy rã'i jainõ ipi ãmẽtẽ ikatuay ojimõjã ijãnã katu ipi, ajapire jamõjã maire jaekyi, ajaire ijãrã jamõjã ipo'igãtẽ ãmẽ, jamõtata teve soarapa pupe ijãrã, ãmõ ipoko katu teve jamõjã ijã ipi.

NIMO JAMÕJÃ IPYPY MÃ'Ẽ RẼWARÃ ÃMÕ APYA WERÃ KÕ'Ã
RÕMÕ JAMA'E MÃ'Ẽ REWARÃ

Nimo po'yry

Nimo pe nimo po'yry eu, yvyra rẽ japikwapikwa ijarypy kwa ipypy mã'e pẽ eu. Jane sae aryvo japypy jane sae mõkãrãa mõ, ãmõ sa'i kõ karamoe remẽ opypyve ojipokanaamõ ãmõ ojetãmãkwa teve ipupe, nuvei karamoe remẽ mijã mo'yry ajawyitẽ ajamã'e opypy nimo sa'i kõ.

Ko'ã muu

Nimo jainõ ko'ã romõ miti japikwa pikwa yvyra re, ajamã'e kwaima'e kwerã kõ tẽ ko'ã muu opypy. Amõ karamoe remẽ nuvei mo'yry mijã, ajawyi tãmõ kõ ojijyvaypykwa teve nimo pupe arara rõwai rena mõ.

Nimo kamisa

Nimõ kamisa jainõ ve nimo rẽ kwãima'e kwerã kamisa romõ jamo'ã nimo imojã ipi. Ajamã'ẽ ãwitõ typoe kusiwarã rã japikwa yvyrarẽ ãwivotẽ ijypyrã jareko, ajaire japikwa paire soarapa pupe jamõtata ky'y, ajaire jaekyi, ãmẽtẽ ijãnã katu opypy kwaima'e kwerã kõ ipi.

Nimo sae

Nimo sae jainõ ve nimo re ipi, waivĩ gwerã sae romõ jãmojã, ypoe voteve jareko imõjã tijãnã gatu wãivi gwerã sae rõmõ.

KEA REWARÃ
KEA JIMÕJA GWERÃ REWARÃ

Kea inii e'e rewarã

Kea inii eu kea jimojã mõ pẽ, kea jamõ'ã tarame jãmo'ã yvyrare, ajaire jarawaino imojã, jamotata te ajamã'e soarapa pupe nimo tijãnã. Kwaimã'e kwerã oke ipupe amõ, waivi gwerã kõ oke teve ipupe ipi.

Kea inii jiãjaja rewarã (tapi'irã ra'yry)

Inii jiãjaja gwerã eu kea anã pe. Inii kea jamo'ãtã reme yvyra re jamo'ã nimo jimomy gwerã nimosi reve, jamõ'ãma reme jarawainõ âmete niwaypei, amõ nimo japikwa pikwa yvyra re a'e yvyra pe imuruku eu ijupe ãmo jamojã soarapa pupe ipi, jamõtata imõja ojiãjaja gatu tê inii kea jimõjã gwerã kõ ipi, amõ oke ve konomiõkyrerã kõ inii kea pupe ãmo waivi gwerã kõ oke teve ipupe ipi.

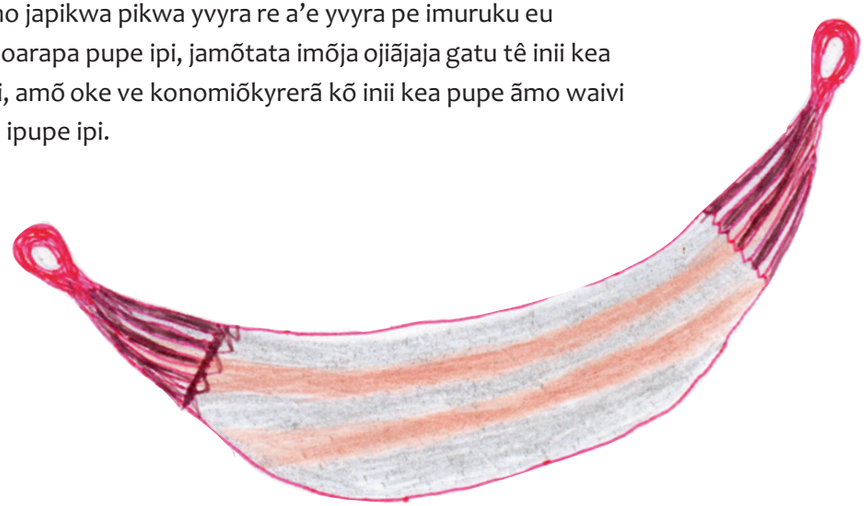

Kea sawyra teju sigwerã rewarã (taitetupyporã)

Kea sawyra eu kea pẽ. Sawyra jamo'ã tarame yvyra jãmo'ã morijõ a'ere japikwa pikwa nimo ajaire jamõ'a teju sigwerã jaope kwaimã'e kea romõ. Teju sigwerã taitetu pyporã peve eu, ajama'e pirawiri wanã kõ tê taitetu pyporã e'i ijupe.

Kea sawyra e'e rewarã (jiõpegwerã)

Kea sawyra eu kea mõ pe. Kea sawyra jamõ'ã tarame yvyra jãmo'ã morijõ a'ere nimo japikwa pikwa ajaire jaõpe japoka poka tẽ ijõpẽ. Waivi gwerã kea amê. Ajmã'e nuvei kea kõ remê oke teve kwaima'e kwerã kõ ipupe ipi amõ jãmo'ã ve jãyrerã kõ jimaraita mõ kea sawyra ipi. Kea e'e peve kea jiõpegwerã e'i amõ ta wana kõ.

Kea nijama'e tẽ'itei ãmõ typoe mã'e rewarã

Nijame'e te'itei kojãmuku remimõjã gwerã ma'e rewarã

Nijame'e te'itei opowã ypy mynyju ma'e ãnimo ipi, kea, re'a, typoe, pojawa e'ã jarã ame. Nijewei teve apijarã ame. Miratu werã wemimõjã gwerã nimanyvoi ome'e ame.

Pira rãsi re mãnõapy'a rewarã

Ijyta aryvo noapytyi, ãmo iniyta aryvo noapyytyi, omãnoapy'a ja'yrerã pira rãsirẽ ãme ipi, ajawyi noapyi ja'yrerã iniyta aryvo ipi.

Kea nijamõjãmai ma'e rewarã

Kea nijamõjãmai remẽ jainõ tẽ takuru iwyry pe amete nijanemõrãwai ipi. Typoe wyry pe jainõ ve takuru.

Kojamukukyrerä no'au konomiukyrerã kea pe ma'ere warã

No'au tẽ'i'tẽi kojãmuku kyrerã kõ kea inii rupi. Kõjamuku kyrerã no'au kõnomiokyrerã kea pẽ omopãne ame kõnomiokyrerã.

Ini pyau pe nijakei mã'e rewarã

I miratu ãmo age'eywete ini jaekyi mã'e pupe nokei nokonômiokyrerã kõ ipi, itêkõrã tê apijarã konomiokyry iko ipi, ajawyi nokei kõnõmiokyry kõ nokei ini pyau pupe ipi, ajawyi miratu tê oke ini pyau pupe ipi. Nijanopäi teve ikusu ja'y sakyrerã kea ipi ja'y tẽkorãna jarä peteeu. Amõ ja'ysakyrerã nijamojasimoi kea pupe, apijarãji ja'yry itekõrã okãjã ipi, ajawyi ja'y saky rerã nijamõjãsimõi wayvo ipi. Amõ kea nijapyi ojeay kyty, morãwãnã jarã.

Ja'y kõjãtãi noapyi keayta aryvo mã'e rewarã

Ja'y kõjãtãi noapyi keayta aryvo, apijarãji ja'umurê ojirojivyjivyji noposikoi rõmõ, ajawyi noapyi ja'y kõjãtãi werã kõ keayta aryvo ipi. Amõ keare nijajiovajoyi ini kea re ipi, apijarãji ova sa'isa'i, ajawyi nijajiova joyi kea rê ipi.

Ja'ysakyrerã nijamõjã simõi mã'e rewarã

Amõ ja'ysakyrerã nijamojasimoi kea pupe, apijarãji ja'yry itekõrã okãjã ipi, ajawyi ja'y saky rerã nijamõjãsimõi wayvo ipi. Amõ kea nijapyi ojeay kyty, morãwãnã jarã.

Tãsi jainõ ini kea pupe mã'e rewarã

Tãsi jainõ ini kea pupe ãmêtê owaray jaiko, takuru paje tê tãsi rewarã mõ, emã'e nimãrãi tãsi amõ mãerã nimãrãi upa ipi ajarewarãmõ jainõ kea wyry pê tãsi toke nijaopê mai kea rêmê ãmõ ja'yry kea teve a'evo jareko ipi. Amete nijanemorãwãi ipi.

Nokei kõnomiukyrerã kea tõmujukwerä pẽ ma'e rewarã

Tumujukwerã pupe nimanyvoi oke kojãmuku kyrerã kõ. Amẽ kõnomiokyrerã nokei tumujukwerã kea pupe, ipãne apijarã, jiporakae'ã jarã pete eu.

Ja'y sakyrerã typoe rewarã

Ja'ysakyrerã typoe sawyrã pupe tê jamovy ipi, ja'y wãivi typoe teãmã typoe sawyra, ja'y kwãni typoe ãme, typoe jimojã, a'e pupe tê ãme jamovy ja'ysaky rerã. Ja'ysakyrera jamovy typoe sawyra pupetẽ amõ typoe jimõ jä pupe tẽ amẽ tẽ nitekõräi ja'yry. Typoe kusiwarã pupe nijamovyi ja'ysakyrerã moräwana jarã õ'äekyi ame ja'yry tõmano ijarã. Ja'y sakyrerä nijamõjasimoi ja'ãety ame jaÿry tekõräna japete eu. Amõ nijamöpãi waurõ ja'ysakyrerã kea.

Ja’y sakyrerã typoe ikatu tẽ jareko mã’e rewarã

Ja’ysakyrerã typoe ikatu tê jareko nijaparityi, ipi janekeavapy rete jamovy toke ipi amete owaray ekoi ja’y sakyrerã ipi.

Ja’y sakyrerã typoe nijamõ’ãmai reme tãsi jainõ iwyry pê mã’e rewarã

Nijamõ’ã mai ja’y sakyrerã typoe reme, jainõ tãsi iwyry pẽ, ãmete nitekõrãi ja’y sakyrerã, amõ ãmete tekorãnã nonui ee ipi, amõ nimarãi ojimovija ja’ysakyrerã.

Ja’ysakyrerã typoe nijakusu te’itei ma’e rewarã

Nijanopãi teve ja’y sakyrerã kea ipi ja’y tẽkorãna jarã.

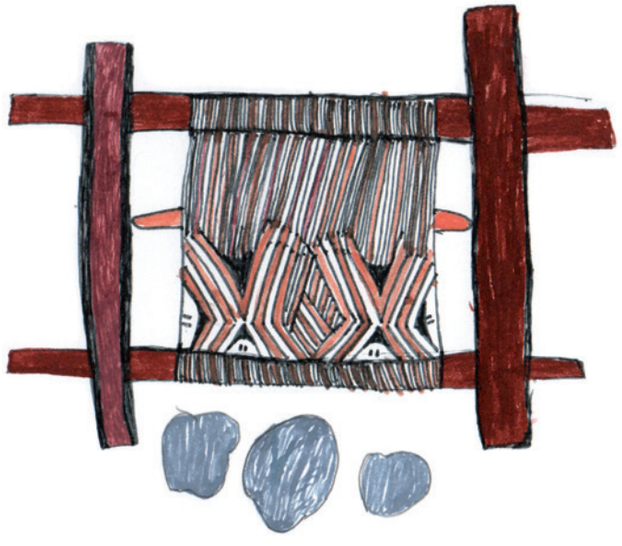

Kusiwarã rewarã

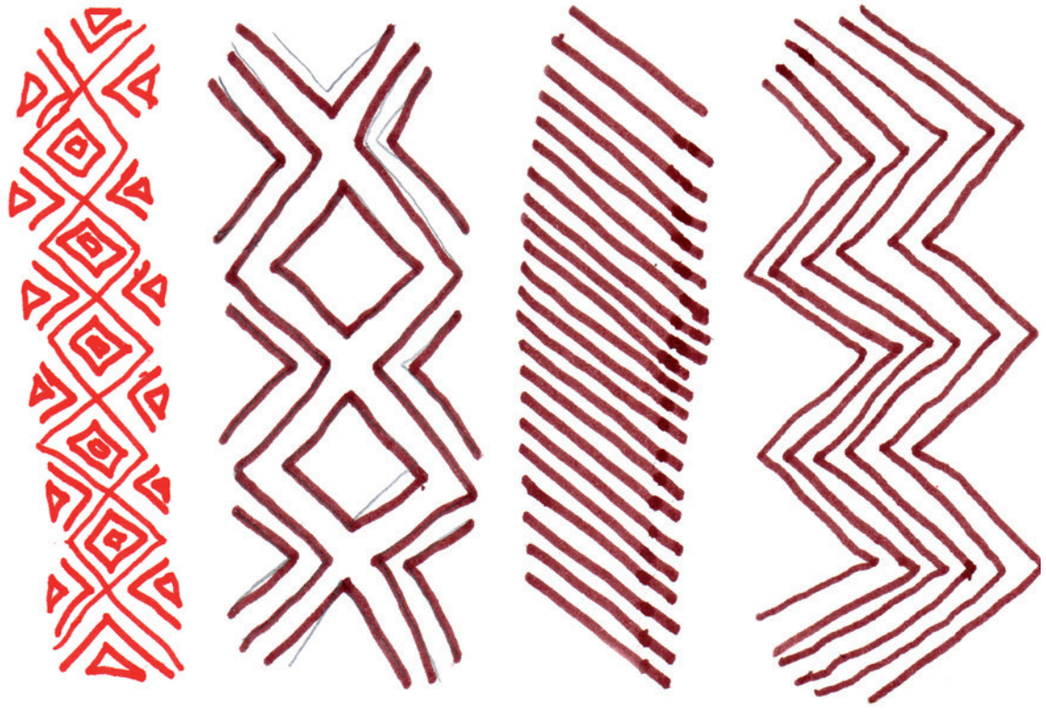

Typoe kusiwarã rewarã

Typoe jakusiwa amõ amõ rupi tê ojiwyi ojikusiwa. Kejõ jainõ, paku kãgwerã, kurewaru kagwerã, wakari kãgwerã, javî pirerã, suruvi kusiwarã, arapo tere, arapo kani kani (arapo), õrope araweka, tapija'i retã, maseweri (siroro) e jawarã rova kwerã. Ãwi kõ pupe nijamowyi tê'itêi ja'yry saky rerã kõ amõ nijãmojai ja'ysakyry remê. Typoe õrope araweka amõ uve typoe pupe jamovy te' tẽ ja'yry mã'e, typoe jawarã rova kwerã, tapija'i retã amõ uve typoe tapi'irã ra'yry. Typoe kusiwarã rẽ jainõ õrope araveka, ajamã'e nijamovyi ja'y saky rerã ipupe amõ nijãmojãi ja'y sakyry remê. Amẽ ja'yry omotekorã i'ã, omogaray ijuka já'yry.

Typoe kusiwarã oropẽ araweka

Karamoe remeveji janerovijã oinõ typoe kusiwarã õropẽ araweka tomã'ee jane tãivi gwera, a'ereji oma'e taivigwera a'eji ajaire werã ija'a kupa, orope araweka romo kupa, ajaireji taivigwera ooji yvyra tomopapai typoe yta, ajareji weru imõ'ã okawyry pe, ajaire omõ'aji ee nimo imoja orope araweka romo.

Typoe kusiwarã arapo terẽ

Karamoe remeji taivigwera reima omoige akusi yy remepe, ameji oe taivigwera rẽ moi kupea taivigwerã waa, ajaire ji novae taivigwera novae reme teji okua etara wera ko, oo esa amõ omytanõ wetara warera ijuka, amõ ipopu upa taivigwera moi kupea moripea aa mo tokai pe, ameji oe uu ee ojakamoe ee ko remeji ojuka ity imu, a'ereji oma'e taivigwera ikusiwa re, a'ereji taivigwerã oma'ẽ erovarova era ikusiwa arapo typoere wera ija'ã kupa.

Typoe kusiwarã jãvi pirerã

Jawarã rova kwerã e'iteji mija karamoe reme taivigwera ko age'e reme wara ko teji ky'y javi pirera e'i te ky'y ijupe, amõ itarawawate javi pirera typoe kusiwara.

Typoe suruvi kusiwarã

Amõ typoe suruvi kusiwara amo rupite ame, ajãjã viriri te ame ikusiwara a'e typoe jimoja re jaã'ã ipi.

Typoe wanãni rapo

Typoe wanani rapo eu typoe kusiwara mõ pe, a'e ame ikusiwara ame ikanikanite, oma'e ee ajaire wera ija'a, ãmo wanani rapo ikusiwa katuji amo ikanikani katu teveji a'ereji pjitupi taivigwera, wãi ajaire era ija'a typoe jimoja re.

Wakari kagwerã rewarã

Typoe rê wakari kãgwerã jainõ ve ipi, jamovy ipupe nimanyvoi

Arapo kani kani rewarã

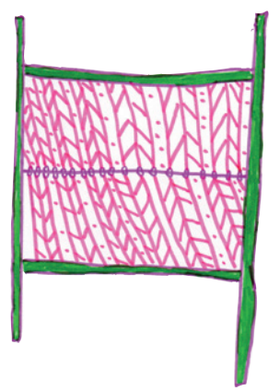

Typoe rê jainõ ve kanikani, jamovy e'etepe'y tê ipupe ja'yry. Arapo'i rewarãArapo'i jainõ ve typoe rê ipi, a'e ãme ãmo rupi tê, ipo'i tê ojikusiwa.

Maseweri rewarã

Typoe rẽ jainõ ve maseweri (siroro pẽ maseweri eu).

Tapija'i retã rewarã

Typoe rẽ jainõ ve tapija'i retã, amõ rupi tẽ ojikusiwa tapija'i retã typoe jimojã rẽ.

Paku kagwerã

Typoe kusiwarã romõ jainõ ve paku kagwerã ipi.

Typoe kurewaru kagwerã

Typoe kusiwarã romõ jainõ ve kurewaru kagwerã ipi.

Typoe jawarã rova kwerã

Typoe rê jainõ ve jawarã rova kwerã, jainõ ve ja'y saky rerã typoe romõ ametê ja'yry naova oryo etê iko ojimovijapa remê ova pojy amõ apijarã retã wyry pê noike ytyi amõ okyjê mirã kõ iwyi.

Typoe jiajãja gwerã (tapi'irã ra'yry)

Typoe jiajãja gwerã (tapi'irã ra'yry) jainõ ve ja'yry typoe rẽ ipi, apijarã tẽ ja'yry miti rowã ojimovija, isakyru, ametẽ ikarãma ja'yry.

Typoe tapija'i retã

Typoe rẽ jainõ tapija'i retã ipi ja'yry typoe rẽ, ametẽ ja'yry ijeve katu oposiko karamõ ojimovija remẽ. Uve i'ã ee wyi.

INI KUSIWARÃ REWARÃ

Karamoe remẽ jẽ inii jimojã kõ oporegeta remê ve jẽ ojimome'u ojiupe kupa. A'e ije e'i ipõ kupa werã omome'u ke'eu ererã pẽ a'e jẽ kupa.

Inii kea jakusiwa tã imoõ jã remê, itêteje jakusiwa inii rê, kejõ jainõ ee mã'e: paku kãgwerã, wakari kãgwerã, jawarã rova kwerã, maseweri, jãvi pirerã, suruvi kusiwarã, arapo terê, arapo kãnikãni, arapo'i, wanãni rapo, tapija'i retã, orõpe araveka.

Ini kusiwarã paku kãwerã

Ãmo ini jakusiwave ipi paku kawera jaino ee, karamoeji paku kõ oporaiwe reme ameji taivigwerã okua iwyi ikusiwarã, ajaire wera ija'ã typoe jimojã kõ rẽ, amõ matura kõ re wa'a teve kupa, a'evote age'e remẽ jamojiapy ikuwa ky'y.

Paku kãwerã

Paku kawerã jainõ ve inii jimõjãa rê, karamoe jê paku kõ oporai ve remê jê taivî gwerã okuwa iwyi kõ ikusiwarã, a'e ajaire wera ija'a inii jimõjã kõ rê.

Tapija’i retã

Inii rẽ jainõ ve tapija’i retã inii jimõjã re amete apijarã omomoau mojawaa amõ ipojawa apijarã mirã.

Oropẽ araweka

Inii rẽ jainõ ve õ ropearaweka ipi.

Javi pirerã

Jainõ ve inii re javi pirerã.

Suruvi kusiwarã

Inii re jainõ ve suruvi kusiwarã ipi.

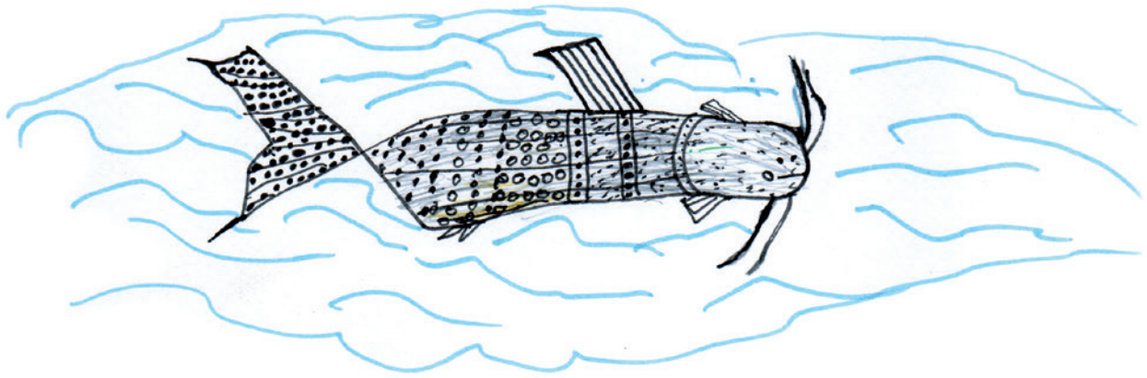

Maseweri

Inii jainõ ve maseweri kusiwarã ipi.

Arapo

inii re jainõ ve arapo ipi.

Arapo kãnikãni

Inii rẽ jainõ ve arapo kanikani ipi.

Arapo’i

inii rẽ jainõ ve arapo’i ipi.

Wanãnirapo

Inii rẽ jainõ ve wanãni rapo ipi.

Tapi’irã ra’yry

Inii rẽ jainõ ve tapi’irã ra’yry ipi.

Tumujukwerã

Tumujukwerã eu kea jukwerã pẽ. A’e jajõra ve ipi imõ’a aekweryvo.

Wakari kãwerã

Inii re jainõ ve wakari kãgwerã inii jimõjã rẽ.

Nimo momya rewarã

Wãivĩ werã remikua nimo momya rewarã

Ore oroereko waivi gwerã kõ rõmõ ore inimo'y momya ãwi tãwi peke'a pirerã, janypa, ypo akara juru, uruku, karimako, takaraveru amõ jãa'y ãwi kõ pupe oromomy nimo kõ imõjã itetê jê ãwi tãwi typoe kusiwa kõ oroinõee amõ kea oro kusiwarã teve ipupe.

Jã'y rewarã

Jãa'y japiro ijukaka juka imoje'a jutusĩ pupe, ajaire mynyju jipoã gwerã inõ ipupe. Ajapaire jaekyi ikusy imowe tosikã, ajapaire jamo'ã ikusiwa.

Peke'a pirerã rewarã / Tujusi amõ peke'a pirerã

Peke'a pirerã: jamoje'a tuju reve turuwa pupe ajaire jaino nimo ipupe tomomy jaekyi ajaire tuju pewyi ikusu imõe kwaraya pe omy reme ajaire, japakwa nimoapu'a romõ imo'ã. Ajamã'ẽ kejavu katutẽ japiro eru peke'a pirerã pãnãkõ miti pupe ajapaire yypẽ jaara ity, ajaire ãmõ'arypẽtẽ jaekyi itykwa turuwa pupe ipyupa rẽmẽ, ajaire nimo jamotararai ĩnõ ipupe, ajapaire jaekyi omyypa rẽmẽ inõ kwaraya pẽ ĩmõẽ tosĩkã upa, ãmẽtẽ omyy katu nimo ipi.

Janypa rewarã

Janypa:jakyry ra'i ipi ajaire jaty'o a'e jaino nimo ipupe taomy omy reme jaekyi inõ kwaraya pe tõsikã, ajaire japakwa imo'ã typoe kusiwarà kõ rõmò.

Ypo akara juru rewarã

Ypo akara juru jajukajuka ity'o imimõi ajaire jaino nimo ipupe tipirã ajaire jaekyi ino kwaray a pe ajaire, japakwa imokatu ajaire jamõ'ã ikusiwa typoe kusiwarã romõ.

Uruku rewarã

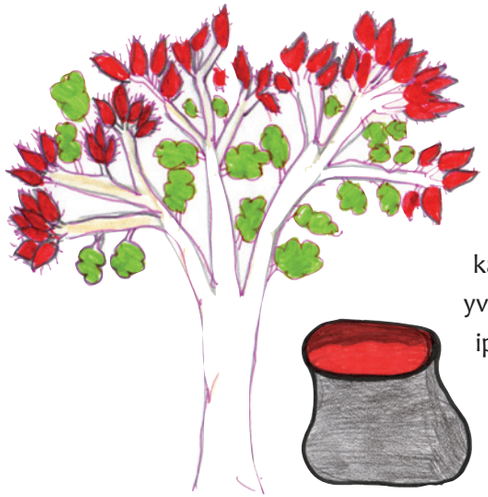

Uruku japoro itykwa turuwa pupe ajaire jaty'o paire jaino nimo ipupe tõmopirã ajaire jaekyi imõe kwaraya pe tõmosikã ajaire japakwa nimoapu'a imõ'ã ini rãmõ imojã. Ãmõ uruku rapo jaapo'o ve ijukajuka ajaire jamo'y kẽgã yy pupe ajapaire jainõ nimo ipupe ajapaire jaekyi itawa katu rẽmẽ kwaraya pẽ imõẽ ãmẽtẽ ĩpĩrã katu nimo ipi, ãmõ uruku'y pirerã japiro ve ipi ijukajuka yvyra pupe, jamo'yve yy pupe kẽgã, ajapaire jaĩnõ nimo ipupe.

Takaraveru rowerã

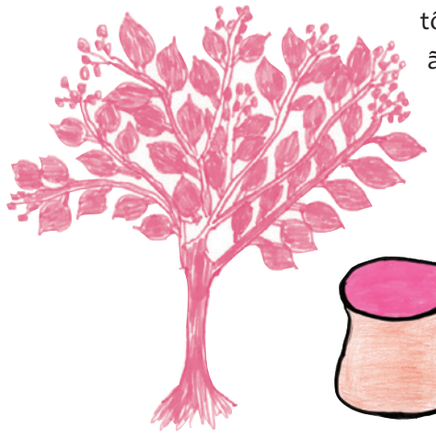

Takaraveru rowerã japokytykyty inõ kui pupe ajaire jaty'o paire jaino nimo ipupe tõmõpirã ajaire jaekyi inõ kwaraya pe, tõmõsikã ajaire japakwa nimo imõjã nimo kamisa rõmõ ãmõ arapo rõmo.

Karimako rewarã

Karimako jakamiri te nimo imomy ipupe ipi typoe kusiwara rõmõ jaino nimo jimomy kwerã amo typoe sakora romõ, amõ ini kusiwarã romõ.

Tujusi amõ peke'a pirerã

Peke'a pirerã jaojã era ity pãnakõra'yry pe, yy pe taomy upa, irõirõ arã paire jaekyi era ity'o kui pupe, õmykaite tykwerã ajawyi jaino nimo ipupe taomy, pe'i arã paire jaekyi nimo ipupe wyi, omyparemevẽ jaekyi imõwe kwaya pẽ tõsikã, õsikãmaireve jaekyi ijapakwa.

Tujusi pupe jamõnã ve peke'a pirerã ipi, ajaire jainõ nimo ipupe titanemu erãgã, ajaire jamowẽ kwaray aa pe tosikã. Osikã gatu remẽ te japakwa, ametẽ noje'o ejẽ ipi.

Moraita re nimo jamogy mã’e rewarã

Moraita kõ rẽ jamogy ve nimõ ipi, jupara moraita rẽ jamogy, panã moirata, pikyry moraita rẽ, pagã moraita amõ tarutaru rẽ.

Awai rewarã

Awai jainõ tarãme nimo rã’i jamõja ipi, ajaire jamotarai remẽ, janõ anõ awai nimo jimojã gwerã rẽ tojasikoko. Ajaire japypy remẽ ijapepu katu ipi.

Jupara moraita

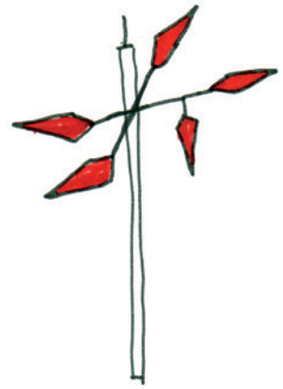

Jupara rẽ japorai tarãme arara ruwai jaõpe imojasikoko ivyra’i rãkwa rẽ.

Panã moraita re japorai tarame. panã rã’aga jamojã nimo jipete kwerã pupeikwaikwa nimo pupe.

Pikyry re japoraita tarame. Pikyry rã’aga romõ jainõ kaisõ ipi, ajaire amojajisikoko ama’yvu ku’a rẽ.

Pagã moraita re japoraita tarame, takwari jaope ajapire jajovã mynyju jipete kwerã pupe ikwa.

Tapenã moraita mã’e rewarã

Tãpena moraita rẽ japorai tã remẽ ipi. Mynyju jiã’ãijoo kwerã pupe jajõva tãpena rã’aga (uru tẽ ajamã’e jamojã tapena rã’aga mõ ipi).

Marakaja popewarã moraita rewarã

Marakaja popewarã rẽ japorai tãrame, nimo pupe jaokwa arara ruwai yvyra'i rẽ tojasikoko ipi.

Tarutaru

Tarutaru jamoje'e tãrame, ama'yvu rê aokwa pakoro ikwa nimo pupe ama'y ku'arẽ ijopy. Ama'yvu jainõ tarãme jamopupu iku'a pê ijopy pakoro pê ikwa nimo pê.

Erevu

Erevu eu takwari erevu pẽ. A'e jaetaeta takwari imojirope nimo pupe ijõpe, ajaire jaopy.

Kusipuru

Kusipuru re japorai tarame, takwari jãope nimo pupe inõ ama'y kwarã pupe ijopy ipi.

Jokeni

Jokeni rã'aga jamoje'e tarãme takwari jaope ama'yvu kwarã pupe inõ ijopy.

Maraka

Maraka jainõ tarame, kui jaova mopupu imimõi ajapire jakusu imovy tata aryvo tosikã ajapire avasi jamono ikwarã pupe tijapepu, yvyra jamoige ikwarã pupe ikwa nimo pupe, amõ murutuku jama'e ve maraka romo ipi.

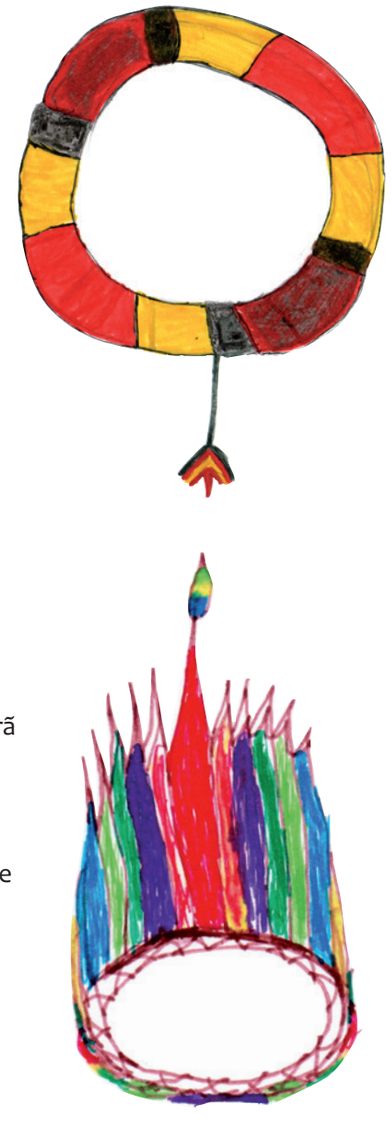

Akanytarã kwaa rewarã

Iteteje ãkanytarã jaokwa mã'e rewarã.

Akãnytara kwa, akanytãra jaokwa tarame nimo'i pupe te jaokwa ipi tokãna rawerã ãsimo re.

Samere eu ãkanytara peve. Arara ruwai (sai werã) jamopã'apã'a nimo jimojã gwerã re ajãma'e ãsimo jamã'e ve ee tijãparatã gatu (a'e peve ãkanyta soro eu).

Arara ruwai jaokwa ve;
Tokãna rawerã jaokwa ve;
Takiriri rawerã;
Wara sova rawerã;
Mãto rawerã amõ matõ apinyri kwerã rawerã.
Jakãmi kuruka rawerã.

Akãnyta soro rewarã

Akãnytarã soro rã asimo ra'i jaopi ipi ame te ikatuway, itarã gatu ipi, ajaire asimo jamomy mãni pupe, ame te opã'ã pã'ã gatu arara ruwai ee ipi. Ajaire kure sai werã jamopã'ã pa'ã asimo jeope werã re, so'o namirãsi pupe jamopupu ijasa jasa ipi akãnytarã soro rã, kejõ akanyta soro rã mõ jaokwa moma'e rawerã kõ. Wyrau sai werã, tokãnã sai werã, japu rowaiwerã.

Jyvaypykwa rewarã

Nimo pupe jajijyvaypy okwa ipi, jamõpirã ve nimo jyvaypykwa mõ ipi, arara ruwai jamõpa'ãpã'ã jane jyvaypy kwa re ipi, vyva jamopupu a'e re japavo pavo arara ruwai ipi, ame te nojimosã janejyva ypy re ipi. Wyrau sai werã jamõpã'ã ve jane jyvaypykwa re ipi, wyrau avitu rerã jama'e ve janeakã re ipi, ãwi awi kõ jamogy jimõgataro aa romõ.

Akãnytarã e'e rewarã

Wãrao rawerã jaokwa akãnytarã e'e romõ ipi, asimou rete jaokwa akãnytarã e'e, mãni pupe jamomy ame te ikatuway, ame te nojapikai jaokwa remẽ, nimo'i pupe jaokwa akãnytarã e'e, kejõ jaokwa akãnytarã romõ, moma'e rawerã kõ, wãrao, tõkãnã, arara, japi'i, sakuro, takiriri rawerã, waname rawerã, pakapakaru rawerã, matõ, jakami.

Samere rewarã

Samere jaokwa asimo pupe, jãvãsisi rã'i asimo,ajaire japipi, mãni pupe jamomy ame te oiko puku, ajaire ajamopã'ã pã'ã arara sai werã ee, tõkãnã rowai werã, kure, jama'e paire japypy ipi, jimogatãroa romõ.

Moma'e jimojã gwerã jãpo'a kãmy (japo'ã gwaa) nimo pupe mã'e rewarã

Juu kywa jaino remẽ, juu jãpipi isiri gã ijõpe nimõ'i pupe (ivo kywa romo poroawyky katu).

Orope jamojã reme nimo pupe jãpo'ãgwa amõ orõpe jimojã gwerã reme popy re japikwa erokwanimo.

Oropẽ araveka
Tepisi
Matura
Panakari
Uru karyru
Pakara
Tapekwa
Mitu

Nimo rewarã jimaraita

Iteteje jainõ nimo re mã'e rewarã.

Pasi'y vapa eu nimo pe janepo re jainõ pasi'y rapo rã'aga mã'e pe. Amõ pasi'y vapa morijõ ma'e jaino ve nimo rẽ.

Pira rã'aga jainõ ve ,amõ pira rã'aga morijõ mã'e jãino ve nimo rẽ.

Janu kea jãino ve nimo rẽ.
Rykyry rã'aga jainõ ve nimo rẽ.
Apyka rã'aga jainõ ve nimo rẽ.
Jaytata rã'aga jainõ nimo rẽ.
Atae rã'aga jainõ venimo rẽ.
Uwa rea rã'aga jainõ ve nimo rẽ.
Evo'i rape jainõ ve nimo rẽ.
Kurewaru kãgwera jainõ ve nimo rẽ.

Moraita re nimo jamogy mã'e rewarã

Awai, awai jainõ taramije nimo rã'i jamõja ipi ipo'i gatu, ajapaire jamotarai reme janõ anõ awai nimo jimojã gwera re tojasikoko. Ajaire japypy reme ijapepu katu ipi.

Tãpena moraita re japorai tã reme ipi. Mynyju jã'ãjoo kwerã pupe jajõva tãpena rã'aga (uru te ajamã'e jamojã tapena rã'aga mõ ipi).

Marakaja popewarã rẽ japorai tãrame, nimo pupe jaokwa arara ruwai yvyra'i rẽ tojasikoko.

Tarutaru jamoje'e tãrame, ama'y vu re aokwa pakoro ikwa nimo pupe ama'y ku'arẽ ijopy.

Erevu eu takwari erevu pẽ. A'e jaetaeta takwari imojirope nimo pupe ijõpe, ajaire jaopy.

Maraka jainõ tarame kui jaova mopupu imimõi ajapire jakusu imovy tata aryvo tosikã ajapire avasi jamono ikwarã ipupe tijapepu, yvyra jamoige ikwarã pupe ikwa nimo pupe, amõ murutuku jama'e ve maraka romo ipi.

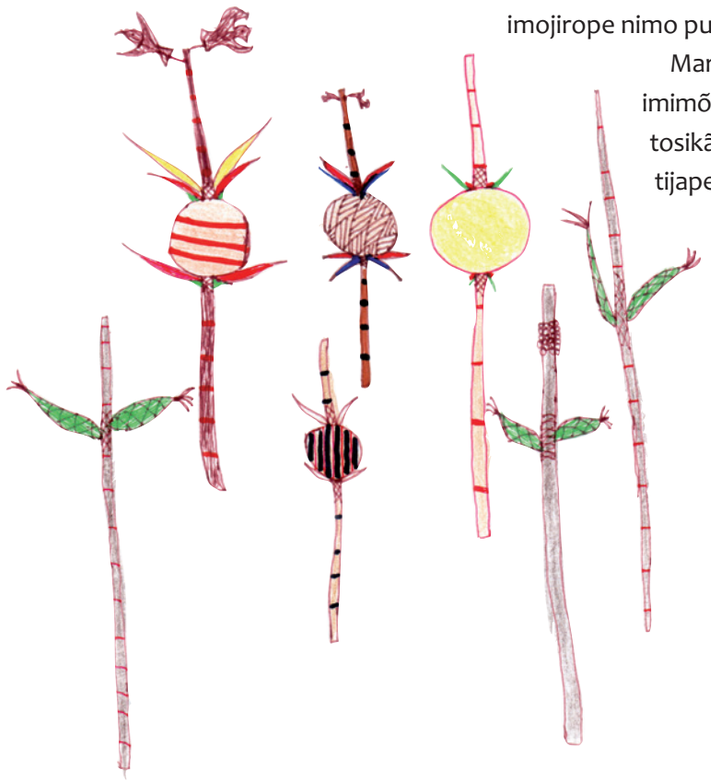

Amõ rupi mynyju jamogy ma'ẽ rewarã

Mynyju ra'ãi japy a'e rewarã

Mynyju rã'ai jaapy janere tarã amõ taa kyty oo remê, jamono topõropõpo mynyju rã'ai tata pupe, ke'eu imogeta uvejẽ põ eretãra eu imogeta. Amẽ uvejẽ ikoremẽ jẽ mynyju rã'ai õporõpopo, ãme õkajã remẽ.

Okaipa tepe'ytẽ mynyju rã'ai nõporõpopoi.

A'e rupi jẽ taĩviguerã okuwa wetarã oikojẽ iko ma'e. Amõ ka'a pẽ janere tara oo oparomõ remẽ japy ve mynyju rã'ai ke'eu ijupe uvejipõ ekywyry iko eu ijupe, uvejĩ iko remẽ jĩ opõpõ.

Jawarã jaova vere mynyju pupe mã'e rewarã

Jawarã imõna py'a ma'ejẽ jaova overe mynyju jipete kwerãpupe.

Ke'eujẽ jawarã pẽ age'e tanemonae'ã ky'yeu ijupe amẽtejẽjawarã nimonai ipi, omogyje timonae'ã.

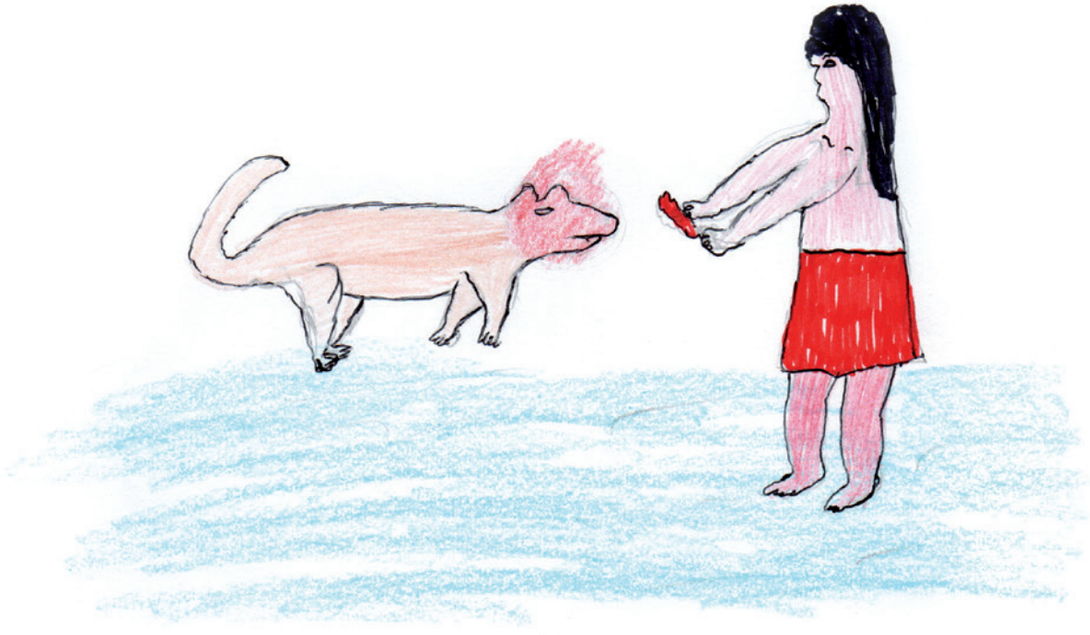

Ja'y waivĩ japo vere mynyju pupe ma'e rewarã

Amõ kõjamuku kyrerã nijeweri remẽ jẽ japovere mynyju jipetekwerã pupe, amẽ tẽ ijewe mynyju põa.

JAMOGY VE MYNYJU MOÃ ROMÕ MA'E REWARÃ

Mynyju rowerã jamogy ve moã romõ

Mynyju rowerã jamoaku tata pupe, ãwitãwi janepy emõma remẽ ãmetẽ õkwapa ipi. Amõ jayrerã aymã'e omogy remẽ mynyju rowerã jamoje'a ãwitãwi jamaratae, rimão (sitõrõ) rowerã reve imotaku a'e pupe jamojau ja'yry ikaray remẽ.

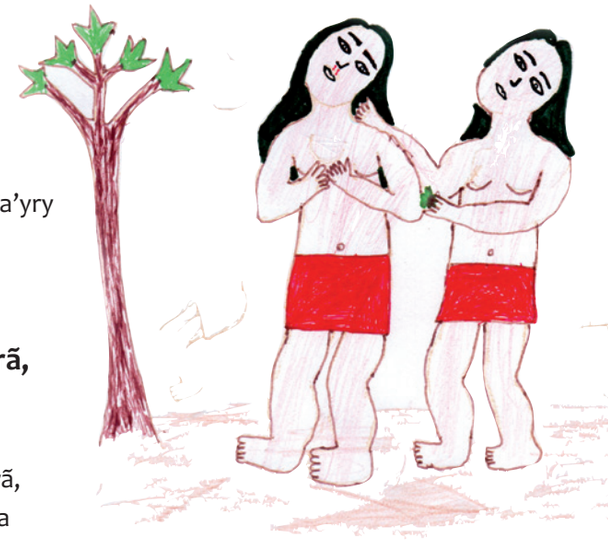

Mynyju mowã romõ jamogy ma'e rewarã, amõ jikuwapa romõ

Mynyju pirã moma'e aiwerã powã, evo'i powã, nimo jamotyry jayrerã posi'a arã rupi, jõ moweaa mynyju'y. Mynyju rã'ãi japy janeretãrã maipe kyty oo remẽ, uve je iko reme opõropõpõ mynyju rã'ãi.

Kea vapy rewarã kõ

Rãpã momya (kea apy momya) / Apresentação

Mynyju romõ'ĩ rõwã waivigwerã kõ opõta ipi, opõtave ipi ãwitãwi kea apy rõmõ kurawa kõ kupa ipi, ajawyi imenã kõ ojimitã katu tẽ ijupe warã kõ romõ, ivo teve waivi werã kõ õtã katu teve mynyju, ãmõ kurawa nuvei rẽmẽ moma'e pupe nijapynõ'ãĩ kea ipi, ãmõ ijapyẽ'ã tẽrõwã jake kea pẽ ipi.

Kurawa rewarã

Kejõ uve kurawa kõ. Uve kurawa tãsi, uve ãsi õ'ã rupi ajawyi kurawa tãsi eu ijupe, ãmo japoã reme nonoie'e ve kea vapy romõ, ãmo ikatuway teve kurawa tãsi. Kurawa oãjã mã'e uve teve. Kurawa japiro rãpã pupe, jamõtãmõtãtẽ yvyra'yry pupe ipiro ipi, ajaire kwaraya pe jamoe, amo jane'yrete japowa kurawa ipi, ajapaire jamomy emy'ypope pupe ipi, emy'ypope ajama'e ypovote ipe'eje ajama'e, ãmõ emy'ypope pupe itetejĩ jamomy ipi, raparã kõ rãpã, kurawa japõã tẽ ipi, a'e ajapaire jamomy emy'ypope pupe, jamomy a'e ajaire japyekyi kea ipupe.

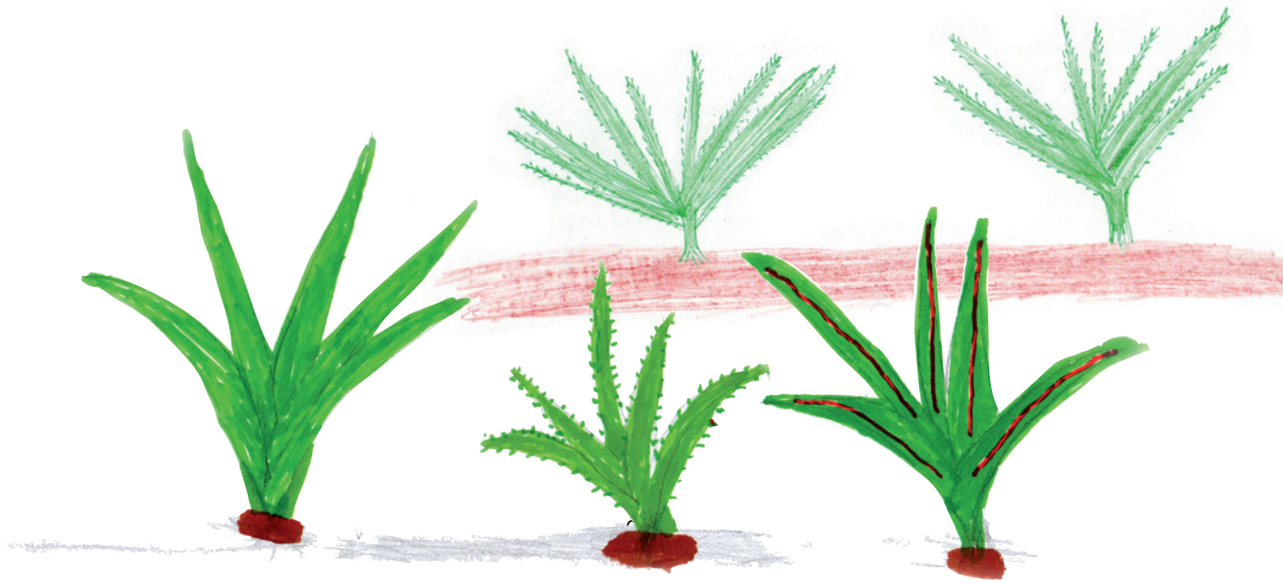

Turiri rewarã

Turiri yvyravote i'y, japirorã'i turiripirerã eru, ãmõ turiypyrã'i japy turuwa wyrype wãĩ taõmy, a'esi turiri jajukajuka a'e turi reve jamoje'a, ajaire japikyry kurawa jipõã werãrẽ, turiri japipi teve ajamã'ẽ ipi, ajaire jamoje'a turi kaiwerã reve, kurawa jipoã werã imomy. Ajapaire jamoe kwaraya pẽ tõsikã ajapaire japyekyi kea ipupe, nikatui nosikãi revê rẽmẽ japyekyi kea ipupe ipi, oje'o ẽjẽ ãmẽ jamomy ipupe mã'e, ajawyi jamõẽ ra'i kwaray tõmõsĩkã.

Sisi rewarã

Sisi yvyra vote i'y, japiro rã'i ipirerã eru ipi, a'e sisi pirerã japipi, ãmõ turi japy rã'i turuwa wyrypẽ, ajaire jaekyi turi kaiwerã paire jamoje'a sisi jipipiwerã reve, ajapaire japikyry kurawa jipõa werã jamomy ipupe, jamomy paire kwaraya pe jamõwe tõsikã, ãmẽtẽ nijui kea sawyra japyekyi kurawa jipoã werã jimomy werã pupe rẽmẽ, ãmo ini kea jimojã japyekyi teve kurawa jipoã werã pupe ipi.

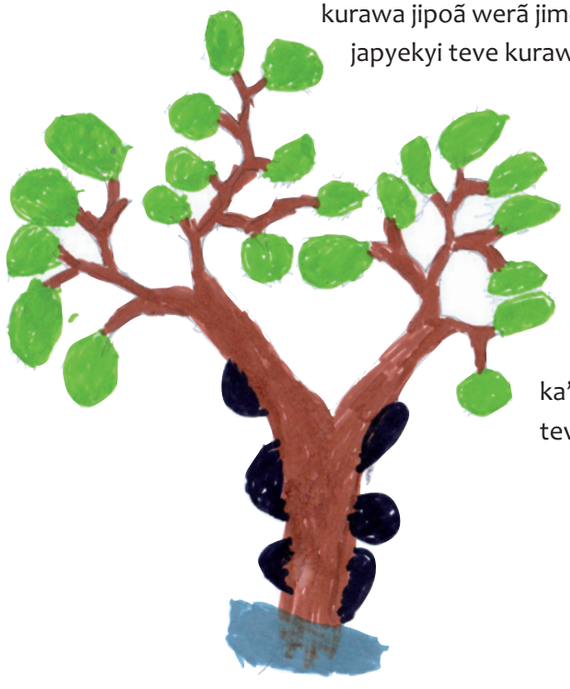

Turi rewarã

Turi yvyravote i'y, ajama'ẽ uve ijysy kwerã i'yrẽ ipi, mititi rowã turiysy kwerã i'yrẽ omyerã tẽ turi ysykwerã, ãmõ ipijekatu jõme teve turi ysy kwerã ipi, ajamã'e turi uve ipi ka'a rupi te, kẽjõ uve turi kõ. Ajawa turi, ãmo uve teve turi pe eu ijupe mã'e.

Emy'ypope rewarã

Emy'ypope pupe jamomyve kea vapy pyrã, ajamã'e ka'a rupi tẽ uve emy'ypope ipi. Jaeka remẽ tẽ uve ipi, nuve te'ĩtẽĩ ajamã'e, ajawyi ãpẽĩtẽ jaeka ipi, ypovotẽ ajamã'e ipegãtẽ, jaoka tẽ ajamã'e eru ipi, ãmẽtẽ ikatuay japipi imogy kurawa rẽ. Omomy ikatu kurawa keaapy rõmõ ipi. Ajamã'ẽ nijaoka te'itẽi, ãkãmyry kyty nijaokai ipi, marama jarã ãmẽ, jajipyso jĩ ãmẽ, ajawyi opyta kytywyitẽ jaoka eru ipi.

Jytay rewarã

Jytay yvyravote i'y ajama'e ite tẽ turi wyi ãkã rupi ve ijy jytay ipi, ãmo isuky teve ijy kwerã, ovote otororo okui yvy rupi o'y rewyi ipi. Awi turi pupe itetejẽ jamomy moma'e kõ ipi, wãĩsõ oo itetejẽ jama'e jytay pupe ipi.

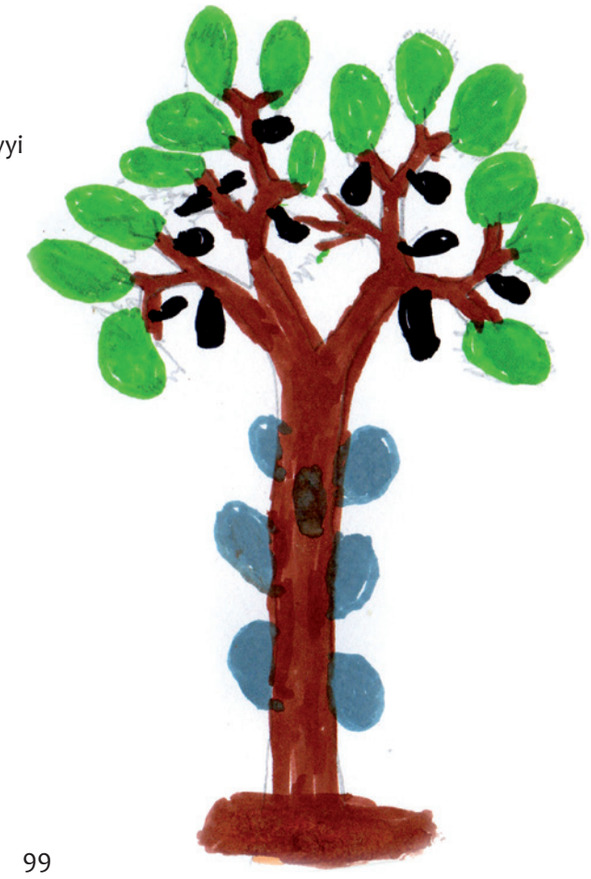

Age’e remẽ warã rewarã

Age’e remẽ karai nimo’y kõ rẽ waivigwerã kõ ojitupi, ajawyi a’e tẽ opy kupa typoe rã romõ amõ kea rã romõ. Karai nimo’y itete jẽ rewarã mõ ojitupi waivigwerã kõ karai nimo’y rẽ. Typoe romõ ikatuway ojikusiwa karai nimo’y tete kwerã.

Age’e remẽ waivigwerã omojituruka teve karakuri repy romõ typoe jimõjã kõ, ojiupi tẽ opy ojiwyi kupa, amõ jane nimo’y pupe warã ome’ẽ teve kupa jane Associação AWATAC pẽ karakuri repy romõ.

PAKITU WAIÃPI REMIKUWA (24/10/2023)

Akyky Mynyju

Anõ

Mynyju A’ãiavituma’e

Kure Mynyju

Nimo’i’y

Mynyju Ta’ãiãtã

Mynyju Wasu

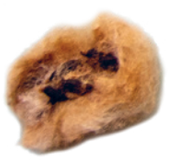

Tapupura Mynyju

AJAREATY WAIÃPI REMIKUWA (24/10/2023)

Akyky Amynyju

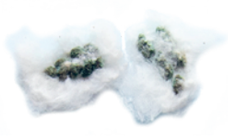

Kure Amynyju

Mynyju Syry

Kure Tã’aipijõ

Mynyju Tã’ãi Avitu

Mynyjuu

Tapupurã

AWATAC

Dados Internacionais de Catalogação na Publicação (CIP)
(Câmara Brasileira do Livro, SP, Brasil)

Mynyju rewarã kareta : Wajãpi remikuwa. --
São Paulo : Iepé - Instituto de Pesquisa e
Formação Indígena, 2026.

Vários autores.
ISBN 978-65-89357-20-9

1. Algodão 2. Arte indígena 3. Mulheres indígenas
4. Tecelagem.

26-380633.0 CDD-746.14

Índices para catálogo sistemático:

1. Tecelagem 746.14

Eliane de Freitas Leite - Bibliotecária - CRB 8/8415

Iepé – Instituto de Pesquisa e Formação Indígena
Rua Ariosto Buller Souto, 134 – 05615-030 São Paulo SP
Avenida dos Caramuru, 281 – 68902-100 Macapá AP

Para saber mais sobre o Iepé, consulte
www.institutoiepe.org.br

Age’e remẽ ky’y kojãmuku kyrerã kõ nopoãi mynyju kõ, ãmo kea kõ mo’ã aa nokuwai teve kupa amõ mynyju poãa nokuwai teve, typoe mojã aa kõ rẽ ne’i katui kojãmuku kyrerã kõ, nokuwai teve inii mojã aa age’e remẽ kupa. Amõ karai kea’y rẽ jẽ pyry ãge’e remẽ warã kõ ojipokuwa, karai nimo’y teve omojã omemyry kõ typoe romõ kupa, amõ opypy teve karai nimo’y tẽ age’e remẽ warã kõ. Notãi rupi mynyju rã’i kõ karai nimo’y rewarã mõ kojãmuku kyrerã kõ. Amõ jovijã gwerã ayvu rupi tẽ uve oreupe jimo’ea mynyju rewarã. Kojãmuku kyrerã kõ akã movy aa romõ, imokasia rã kõ teve imotekokuwa kõ romõ. Kojãmuku kyrerã kõ ãa okusiwa kareta jane remikuwa mynyju rewarã, sa’i kõ omogeta ikuwa jane remikuwa kõ rẽ kupa. Age’e remẽ kareta jikusiwa rerã pupe sikusiwa tã imokatu jane taivigwerã kõ remikuwa, amẽ tẽ uve jẽ tã janeremikuwa jikusiwa rerã ipi.

CONSELHO DAS ALDEIAS WAIÃPI APINA

iepé

AWATAC
ASSOCIAÇÃO WAJÃPI TERRA, AMBIENTE E CULTURA

União Europeia

Rainforest Foundation Norway

ISBN: 978-65-89357-20-9
9 786589 357209
CBL